BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

kitle

YIL: 14 ŞUBAT 1988 SAYI: 316

Demokrasi Sokaktan Geçer!

Türkiye'de mevcut rejimin niteliği ve dayanakları, siyasi iktidarın veya egemen iradenin oluşum ve işleyiş mekanizmalarının tahlili, devlet kavramının genel siyasi kültürdeki yeri ve tarihi muhtevası ile bunun 12 Eylül sonrasındaki evrimi, bununla bağlantılı olarak ortalama bir yurttaş bilincinde hak, hukuk, otorite ve benzeri kavramların somutlanış biçimi ile bunların karşılıklı ilişkileri, yerleşik demokrasi anlayışı, demokratik ilke ve kurumların algılanış şekli ve bu kapsamda yer alan daha başka pek çok konuda, yazılacak, tartışılacak, incelenecek ve araştırlacak kuşkusuz çok şey var. Kısmen hiç el atılmamış, yahut yeterince irdelenmemiş tüm bu konularda, özellikle sosyalistlerin ciddi olarak kafa yormaları şart. Ancak, masa başında yapılacak hiçbir çalışma, her halde **Nokta** dergisinin geçtiğimiz günlerde uyguladığı "deney" kadar çarpıcı sonuçlar vermeyecektir.

Gerçekleştirilen "deney", bundan bir yıl kadar önce bir oyunun reklamı amacıyla Nazi üniforması giymiş tiyatro oyuncularının İstiklâl Caddesi'nde Türkçe-Almanca karışımı bir emirle, "Kimlikler, bitte!" diyerek, yoldan gelip geçenlerin kimliklerini kontrol etmelerinin daha da geliştirilmiş bir şekli. Önce, derginin giriştiği bu dehşetengiz deneyi özetlemekte yarar var.

Siyah bir pardösü giyinmiş, eline de bir megafon almış tiyatro oyuncusu Ezel Akay, dergi muhabirleriyle birlikte İstanbul'un çeşitli semtlerinde dolaşıyor. Önce Yenicami'nin arkasındaki parka gidiyorlar. Oyuncumuz, banklarda oturan insanlara, megafon vasıtasıyla ve otoriter bir ses tonuyla emirler yağdırmaya başlıyor: "Herkes ayağa kalksın! Bu bir emirdir!" Sonuç, "bekleneceği" gibi: Herkes kuzu kuzu ayağa kalkmış. En ufak bir itiraz yok. Oradan Eminönü İskelesi'ne gidiliyor. Yine sert bir sesle değişik bir emir veriliyor: "Herkes yere çöksün! Bu bir emirdir!" Kimse ayakta kalmamış. Bu arada, orta yaşlı bir zat, E.Akay'ı kutlamaktan kendini alıkoyamamış: "Komutanım, tebrik ederim. Çok iyi çöktürttünüz..." Deney, İstiklâl Caddesi'nde yeni bir emirle sürdürülüyor: Herkes sıraya girsin, sayım var!" Hizaya giren girene...

Muhabirler bakmışlar olacak gibi değil, emirleri daha da saçmalaştırmaya karar vermişler. Mecidiyeköy'de beş metrelik bir duvarın önünde megafondan yeni bir emir yükseliyor: "Duvarı tutun, ölçüm var!" Herhalde çok daha saçma sapan emirler işitmeye alışık olduklarından, yoldan geçenler hiçbir şey sormaksızın duvarı tutuvermişler. Son durak Taksim Parkı: Bir muhabirin boynuna geçirilen ipin ucundan tutarak adamcağızı parkta bir süre dolaştıran E.Akay, oradan geçen birine "tut şunu" diyerek ipi teslim etmiş ve ortadan kaybolmuş. İpe sıkı sıkıya sarılan adama yalvarıp yakaran muhabir, kendini "azat" ettirmeyi başaramamış. Adam, bir süre sonra geri dönen aktöre "emanet"i sağ salim teslim edene kadar orada öylece dikilip beklemiş. Aynı deney bir başkasına uygulanmış, sonuç yine aynı. Her emre hiç itirazsız itaat eden "denek"lere bunun nedeni sorulduğunda verilen cevaplarsa, "Siyah pardösüsü vardı, devlet adamı sandık" türünden olmuş.

İstanbul'un göbeğinde yaşanan bu sürrealist hikâye, bir "gazetecilik olayı" olmanın çok ötesinde, neresinden bakılırsa bakılsın, tam da eskilerin deyişiyle "ibretamiz" bir tecrübedir. Siyah pardösü bir yana, "devlet adamı sandık" lâfının altı ne kadar çizilse yeridir. Burada beliren ipuçlarının, yazının girişinde değindiğimiz çetrefil konulara bir parça ışık tuttuğu da kesin.

Bu "örnek olay"ı çeşitli açılardan değerlendirmek mümkün. Ancak önemli olan, olayın demokrasi mücadelesiyle bağlantısını kurmaktır. Bu noktada, "işte 12 Eylül'ün eseri" demekle yetinmek, şüphesiz fazlasıyla üstünkörü bir yaklaşım olurdu. Sorun, sırf 12 Eylül'ün sonuçları itibariyle değil, aynı zamanda sebepleri açısından da irdelenmek, diğer bir deyişle, mevcut rejime yol açan zemin ve şartlarla birlikte ele alınmak zorundadır. Zaten aksi bir tutum, bu rejimin gökten zembille indiğini, şu veya bu "kadiri mutlak" iradenin "ol" demesiyle oluverdiğini ileri sürmekten farklı değildir. 12 Eylül sabahının da bir "geçmiş"i vardır ve rejim bu mirasın üzerine konmuştur. Yoksa hiçbir güç, koca bir toplumu bu denli kısa bir süre içerisinde böylesine hizaya sokamazdı! Ancak, bu tespitle yetinmek de demokrasi mücadelesine hiçbir şey kazandırmaz. "Eski tas, eski hamam" anlayışıyla 12 Eylül belasını bir kenara itivermek veya "biz bize benzeriz" yollu kolay "tahlil"ler üretmek, hiçbir derde deva olmayacağı gibi, bir tür kaderciliğe vardığı için tehlikelidir de. Çünkü bu, azgın devlet terörü altında ezilen,

(Devamı 11. sayfada)

Olmayan Demokrasi Nasıl İşlesin?

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'ye göre "Türkiye'de demokrasiye geçilmiş" olup, şimdi sorun bu "demokrasiye işlerlik kazandırmaktan" ibarettir. SHP Genel Başkanının bu tespiti yaparken hangi ölçüleri kullandığını "bilemiyoruz" ama emekçilerin hak ve özgürlükleri dahil demokrasiye ilişkin temel kriterleri kullanmadığı apaçık. Mevcut duruma "demokrasi" diyebilmek için demokrasinin kimliğini oluşturan temel faktörleri bir kenara koymak zorunluluğu vardır.

Ne var ki, "şimdi sorun demokrasiye işlerlik kazandırmaktan" ibaretse, Erdal İnönü, kendi subjektif değerlendirmesini, yine kendi elleriyle yıkmaktadır. Demokrasi her hangi bir yerde ve zamanda eğer varsa "işliyor" demektir, çünkü demokrasi "işlerliğini" kendi kuramsallığından ve kurallarından alır. Demokrasi var fakat işlemiyor gibi bir yakıştırma demokrasi yok dememek ve demokrasiye ilişkin görevlerinin üstesinden gelemiyor olmasına mazaret bulmak için başvurulmuş bir yakıştırmadır.

Varsayalım ki Türkiye'de 29 Kasım seçimlerinden sonra demokrasi vardır da "işlemiyordur" ve sorun bu demokrasinin "işletilmesinden" ibarettir. Kim "işletecektir" demokrasiyi? Eğer demokrasiye işlerlik SHP tarafından kazandırılacaksa bunun gerekleri de olacaktır. Halbuki E.İnönü demokrasiye işlerlik kazandırmayı SHP'nin çabalarına değil, bu işlerliğin önündeki engellerin bizatihi kendisine bağlamaktadır. Bu engeller kolayca tahmin edilebileceği gibi 12 Eylül'le birlikte elde ettikleri **fiili** ve 1982 Anayasasıyla elde ettikleri **anayasal konumlarını** bugün de koruyan darbeci generallerden ve ANAP'tan oluşan iktidar kompozisyonundan başkası değildir. E.İnönü, işte bu, demokrasinin somut engellerine sesleniyor, "kurduğunuz demokrasiyi işletmek de size düşer" demeye getiriyor.

Böyle bir beklentiyi sık sık dile getirmek demokrasiyi işletmekten daha çok "halkı işletmeye" benzemektedir, ama bütün bunlar bir yana, mevcut olan "demokrasiyi" işletmek için, SHP'nin de çaba göstermesi gerektiği açıktır. Halbuki SHP kendi içinden çıkan "demokrasi için birşeyler yapabilmek heveslerini" dahi anında bastırmayı, "demokrasiye işlerlik kazandırmalarını" beklediği güçleri ürkütmemeyi, "onların işlerine karışmış olmamayı" tercih etmektedir. Ocak ayı içinde SHP'nin demokrasiye ilişkin anlayışını ve tavrını ortaya koyan "Eren olayı"nı hep birlikte izledik.

SHP İstanbul milletvekili M.Ali Eren, Meclis kürsüsünde yaptığı bir konuşmasında "Türkiye'de Kürt azınlığın mevcudiyetinden" söz etmiş ve bu "azınlık" üzerindeki "özel baskılara" karşı çıkmıştı. Bu konuşma, sıradan bir insan hakları sorununu dile getirmekten ileriye geçmemişti ama Türkiye'nin siyasal gündemine "Eren Olayı" diye girdi. Rejimin gerçek yüzünü bilenler için, insan haklarından söz eden bir "Meclis konuşmasına" karşı gösterilen marazi tepki şaşırtıcı olmadı. Konuşmayı K.Evren "tasvip etmediğini" buyurmuş, ANAP adeta kudurmuştu. Konuşma metni tutanaklardan çıkarıldı, Meclis dışında tekrar edilmesi veya yayınlanması Meclis kararıyla yasaklandı. Rejimin sağcı-"solcu" kalemşörleri bu konuşmayı yapan milletvekilinin "kellesini uçurmak" gerektiğine dair fetvalar çıkardılar. Bütün bunlar "doğal" sayılmalıydı. Çünkü ortada ne demokrasi, ne de bu tepkiyi gösterenlerde, yahut tepkisini böyle gösterenlerde herhangi bir demokratlık nosyonu vardı.

Doğal olmayan SHP'nin tavrıydı ve önemli olan da buydu. Demokrasiye işlerlik kazandırmaktan sözeden bir partinin kendi üyesinin Meclis kürsüsünden demokratizme ilişkin bir insan hakları sorununu dile getirmesini hazmetmemesi, bu milletvekilini bir "kambur" olarak görmesi o partinin "Kürt meselesi" bir yana, genel demokrasi anlayışını ele vermeye yeterdi. Gerçi SHP "Kürt" kelimesini telaffuz eden milletvekillerini "partiden ihraç etmekle" biliniyordu; Eren'i "parti disiplin kurulana" sevketmemişti, bu bir gelişme sayılabilirdi, çünkü Eren "yemin etmişti"(!) ama sözlerini "tashih" de etmişti. Eksik bıraktığı "düzeltmeleri" de onun adına E.İnönü yaptı ve her neyse, M.Ali Eren'in sözleri "yanlış anlaşılmıştı"... Fakat SHP bu türden "yanlış anlamalara" mahal vermemek için, bundan böyle kişisel söz hakkını kullanmak isteyen milletvekillerinin konuşmalarını önceden denetleme kararı almayı da ihmal etmemişti.

Görülüyor ki, demokrasiye işlerlik kazandırmaktan sözeden SHP bu işlerliğin abc'si demek olan antidemokratik uygulamaların Meclis kürsüsünden açık edilmesini bile istemiyor. SHP'nin siyasi perspektifinde en temel demokratik ve insani hakların işlerliği yönünde somut birkaç adımın atılması bile yok. Bütün bunlar elbette SHP'nin bu haklara karşı olduğu anlamına gelmiyor. SHP ilke olarak bu hakları savunuyor ve bunların varlığını demokrasiyle özdeş görüyor. SHP sadece, bu hakları "Evren'in ve Özal'ın ağzından" alıp kullanılabilir biçimde **elde etme** işini savsaklıyor, bunun bir mücadeleyi gerektirdiğini ve bu mücadelede kendine de bir pay düştüğü gerçeğini gözardı ediyor. Çünkü SHP, kendisinin bugünkü mevcudiyetini ve elde ettiği "ana muhalefet" konumunu demokratik bir gelişme ve hatta "demokrasiye geçiş" kriteri sayıyor ve SHP açısından bu kadarının, herhangi bir mücadeleyi gerektirmediğine bakarak, daha fazlasının da mücadele edilmeksizin elde edilebileceğini varsayıyor.

Şimdi SHP'den beklenen, demokrasiye işlerlik kazandırması olmasa bile, demokrasiye işlerlik kazandıracak olan gerçek demokrasi mücadelesine omuz vermesi, bu arada "yanlış anlaşılmaya müsait" işler yapacak olan kendi üyelerini de baskı altında tutmaması-

(Devamı 7. sayfada)

Yüzde 64'ün Hakkını Vermek

29 Kasım seçiminde ANAP'ın bir kere daha iktidarı alıp götürmesi, seçim öncesinde ülkeye dayatılan hileli erken seçim yasasını Türkiye'de "demokrasi"nin **olmazsa olmaz koşulu** sayanların eseridir. "Şimdi bir beş yıl daha bileğimin hakkıyla iktidar benim!" diyen ANAP'ı ve sahiplerini seçimde oy kullanan seçmenler değil, hatta onların %36'sı da değil seçim yasasının "özellik"leri başa getirdi. O özelliklerin "bize özgü koşullar" öne sürülerek gerekçelendirildikleri ölçüde hangi çıkarları özellikle koruyup kolladığı herkesin malumu. Öte yandan, her şeye rağmen en çok oy toplayan partinin ANAP olması da, seçmen kitlesinin bu kadar büyük bir çoğunluğunun ANAP'ın iktidar olmasını istememiş olduğu olgusunu değiştirmiyor. Bir seçim yasasının doğurduğu sonuç böylesine büyük bir seçmen çoğunluğunun iradesini hiçe sayıyorsa, seçim yasasının **kendisi** "millet iradesi"nin daha baştan ne denli hiçe sayıldığını ya da, bir başka açıdan, hangi şarta bağlı olarak bir anlam ifade ettiğinin kanıtıdır. Besbelli ortada: işin içine **bir başka irade** karışmıştır. Bu olgu ülkede faşizm koşullarının hâlâ ve ne ölçüde geçerli olduğunun bir başka kanıtıdır.

Nitekim ANAP'ın azınlıkta, hem de bir hayli azınlıkta kalacağı önceden biliniyordu. Önceki seçim yasasında —sanki o yasa zaten belli bir iradenin buyruğu değilmiş gibi— ANAP'ın yaptığı ek düzenlemeler de, azınlıkta kalacağı bilinen bir politikanın ve onun uygulayıcılarının milletin iradesine rağmen iktidar olmasını sağlamaktı. Bu da, daha seçim öncesinde pekâlâ biliniyordu. Bu arada ANAP yönetiminin bir **erken seçimle** yenilenmesine **niçin** gerek görüldüğü de ayrıca bilinmekteydi. ANAP'a ve onun destekçisi birilerine —emperyalist mihraklarla içli dışlı asker/sivil odaklarla 12 Eylül azmanı holdinglere— böylesine göz göre göre dayatma bir seçim yasasıyla gerçekleştirilecek erkenin de erkeni bir seçim lazımdı. Böylelikle 12 Eylül olayından 7 yıl sonra sözde "olağan" koşullarda **seçim** sorunu çözüme bağlanacak, en azından bir kaç yıl daha birileri adına sağlama alınacaktı. Pek o kadar garip değil ama, bu da biliniyordu!

Dolayısıyla bugün sorun, baştaki yönetimin bir azınlık yönetimi olmasından, ya da böylesine azınlıkta olan bir yönetimin meşrûiyetinin şu ya da bu ölçüde tartışılabilir görünmesinden kaynaklanmıyor. Sorun, aslında, erken seçim tezgâhının ardındaki hesaplar böylesine apaçık ortadayken ve herkesçe bilinmekteyken, bu koşullar altında **böyle bir** erken seçime niçin ve nasıl katlanılmış olduğudur. Burda burjuva muhalefetin tavrı öne çıkıyor. Öyle ki bugün ANAP'ın kendi iktidar meşrûiyetini savunma babında muhalefet partilerine dönüp, "Bu seçim yasasıyla siz de benim gibi iktidar olabilirdiniz, olsaydınız!" demesi safsatanın daniskasıdır elbette ama, burjuva muhalefetin "azınlık yönetimi" olgusunu habire ANAP'ın başına kakması da muhalefetin **böylesinin** şanına layık şecaat arzıdır!

ANAP kodamanlarının halkın üniformalı ya da üniformasız başka düşmanlarıyla birlikte kotardığı erken seçim düzenlemesi, ülkede taraftarları —**onların** da nasıl toparlandığı ayrı bir konu— o kadar azınlıkta olan bir siyaseti parlamentoda bu kadar büyük bir çoğunluğa dönüştürmeyi öngören bir **tasarı** olarak, millet iradesinin daha baştan hiçe sayılmasıydı. Generallerin meclisinde bir gecede "yasa" oldu. Generallerin meclisi de —en azından birilerine yetecek kadarı— o sayede hiç ölmeden yeniden doğdu! Bu gayritabii dirilişi, üçte birin elçabukluğuyla ve "yasa" zoruyla üçte ikiye tahvilini önlemenin en tutarlı, en güvenilir, en doğal yolu her yanıyla ve her bakımdan sakıncalı ilan edilen erken seçimin **muhalefet** tarafından hep birlikte boykot edilmesiydi. Onu yapacak yerde, muhalefet partileri sonucu önceden oldu bittiye bağlanmış bir seçime katılmayı adeta "milli görev" bildiler. Ve hepsi, ayrı ayrı, "iktidar"a talip oldular! Yani elbirliğiyle kavgadan kaçarak boyunlarını ipe uzattılar. ANAP'a muhalefetten yanına varılmayan bir bölük günlük basından da, iğvaya kapılmayıp "sorumlulukla" davrandıkları, yani az biraz yalpaladıktan sonra edeplerini takındıkları için tam not aldılar! Böylece 7 yıldır birbirini kovalayan tepeden inme dayatmalardan birine daha ağlana sızlana bir güzel boyun eğildi.

Oysa ANAP'ın erken seçimini boykot —hatta bırakınız boykotu, ciddiye alınmaya değer bir boykot **tehdidi** bile— ANAP'ı ve ardındakileri köşeye sıkıştırmaya yeterdi. Demokrasiye ve hukuka bir paralık değer vermeyen, vermediğini de herkese göstermeyi adeta bir **politik ilke** belleyen ANAP'ın işbitiriciliği karşısında, boykotun demokratik meşrûiyetine ve haklılığına demokrasiyi başlarının belası gibi görenler ya da vitrin dekorasyonu gibi algılayanlar dışında kimse toz konduramazdı. Buna rağmen burjuva muhalefeti ve boyalı ya da "liberal" /demokrat(!) basındaki yedekçilerini, en çok, **ellerine geçen bu imkân** korkuttu. Boykotu düşünebilmek, uygulanabilirliğine akıl erdirmek ve uygulamaya girişmek, **iktidar mücadelesini** sözde değil, sahiden göze almak demekti. Sahiden **iktidarı** hedeflemek demekti. Oysa muhalefetin hedefi iktidar değil, yine muhalefet olmakla yetinmekti. Kendini ancak ona yeterli görüyordu. Çünkü muhalefet **kendisi** köşeye sıkışmıştı. Sıkıştığı köşeden ANAP'ın ardındaki iktidar olgusuna meydan okumayı gözü yemedi. ANAP'a ANAP olarak muhalefet ile, ANAP'ı ANAP iktidarı yapan güç mihraklarına muhalefetin hiç de aynı şeyler olmadığının farkındaydı. ANAP'ın başını çekenler tekellerin bastırdıkları ekonomik ve mali düzenlemeleri sürdürme, yığınlar için günlük hayatı canpazarına çeviren uygulamalara akla hayala gelmedik yenilerini katma, dış borç alacaklılarına ve ABD ya da NATO vizeli politikalara taah-

hütlerini yerine getirme uğruna seçimi illa kendilerinin "kazanması" için demokrasiyi de, hukuku da, politik ve kişisel ahlakı da hiçe saya saya işlerini görür, "milli iradenin tecellisi"ni yine oldu bittiye bağlarken, burjuva muhalefet, görünüşte kıyameti de koparsa, olup bitenleri fiilen anlayışla ve tevekkülle karşılamaktan başka bir şey yapmadı. Yapacağı başka bir şey yoktu. Seçimi boykot etmenin doğuracağı meşruiyet çekişmesini ve "kargaşa" yaratma suçlamalarını göğüslemeye **kendisinin** tahammülü yoktu çünkü. Öyle bir durumun üstesinden gelmeye ne sınıfsal konumu elveriyordu, ne de devlet karşısında —yani çok somut çıkarların, tercihlerin, önceliklerin, siyasetlerin ve uygulamaların, somut **baskının** soyut izdüşümü karşısında— her zaman boynunu kıldan ince görme alışkanlığı elveriyordu. Burjuva muhalefetin en yıllanmış kodaman sözcüleri her ağızlarını açışta, "Türkiye'de demokrasi yok, hukuka saygı yok, ANAP'la hiç olacağı yok!" diye yeri göğü birbirine katsalar da, aslında, Türkiye'nin IMF nezdinde "kredi itibarı" ve NATO nezdinde "güvenilir"liği ne kadarını gerektiriyorsa o kadar demokrasiyi, o kadar hukuka saygıyı Türkiye'ye yeter görmeye razı edilmeye her zaman hazırdılar. Anayasa Mahkemesi'nden her nasılsa çıkan ünlü karar sayesinde "hukukun namusu" kurtarıldıktan sonra gönül rahatlığıyla kaderlerine boyun eğdiler. Onların dümen suyu yedekçisi çevreler —kendi sözde "çaresizlik"lerinden bütün topluma kaçınılmaz "kader" biçmeyi meslek edinmiş demokrasi özlemcileri— ANAP'ın usul/kural tanımazlığından, "diyalog"a yanaşmazlığından yana yakıla kıyamet gününü beklemeye durdular. 12 Eylül'den bu yana geçen onca yıldan sonra seçim heyecanından mest olmuş günlük basın da —en solundan en boyalısına dek—, başa geldikleri günden beri demokrasiyi ve hukuku ayaklar altına alarak bildiklerini okuyanların "seçim şansı" üzerine sayfalar dolusu ahkâm kesmeyi sürdürdü. Böylece gözler önünde paldır küldür gelen belaya bile bile göz yumuldu. Özellikle SHP adına, T.Özal ve şürekâsının "mucizeler yaratan" harika seçim yasasına remil atıldı. Sonuç ortadadır.

Bu muhalefetle bundan başka sonuç alınması beklenemezdi. Bu muhalefet **bu muhalefet** kaldığı sürece ileride de benzer durumlarda farklı sonuçlar alınamayacağı bugünden bellidir. Çünkü muhalefet, sağcısı, dincisi, reformist orta yolcusu, solcu liberali ya da liberal solcusu, burjuva/küçük burjuva basını, irili ufaklı demokratik baskı gruplarıyla vb. hep birden **kendi** konumu, **kendi** hedefleri, **kendi** imkânları konusunda müzmin kararsızlıklar, tereddütler, küçük hesaplar, ürkeklikler içerisinde bocalayıp duruyor. Uygarlık, ilericilik, demokrasi adına bir gün ileri sürdüğü mızmız taleplerin hiçe sayılmasını ertesi gün sineye çekip önüne atılan icazet kırıntılarına dört elle sarılıyor. Emrivakiler karşısında demokrasiye inancın, hukuka saygının, **yurttaşlık** bilincinin şart koştuğu **bizatihi demokratik** ve **meşrû** ataklığı ve direnci göstermeyi hafsalası almıyor. Aklı fikri hep demokrasinin, hukukun **normlarında**. Bugün varmış oldukları her menzile o normları çiğneye çiğneye ulaşanlardan o aynı normları gümüş tepsi içinde topluma sunmalarını istiyor. Hep kuralına göre oynansın istediği oyunda başkalarının habire altüst edip değiştirdiği kuralları kendisi için ve tüm toplum için mutlak kural belliyor. Kuralları kendi ihtiyaçlarına ve ölçülerine uydurmakta bir gûna perva duymayanlar karşısında kurallardan milim şaşmamayı, yani faşizmin iradesine boyun eğmeyi "demokrasi adına" en büyük erdem sayıyor. Fiilen, **politika** yapmayı kendine yasaklıyor.

Dolayısıyla Türkiye'de demokrasinin bugünkü acınaklı hali ve hazin geleceği açısından ortada her şeyden önce bir **muhalefet** sorunu olduğu kesindir. ANAP, T.Özal, onların ağababaları, ülkeyi ne yoldan devraldıkları ve nereye götürdükleri, vb. hep biliniyor. Yıllardır yazıldı, çizildi. Söylenmeyen ne kaldı? Bu yönetimi ve yaptıklarını şimdiye kadar sürdürülegeldiği gibi "eleştirme"nin, yani yanlışını göstermenin, suçlarını ayıplamanın, pervasızlığından yakınmanın ve onu içte dışta bir takım mevhum mercilere şikayetin, vb. hiçbir anlamı olmadığını anlamanın zamanıdır. Böylesi durumlarda **eleştirinin** işlevi yol göstermek, uyarmak, diyaloga çağırmak, olmadığında hayıflanmak değil, doğrudan **takbih** etmek, en ağır biçimde suçlamaktır. **Muhalefetin** işlevi de emrivakilerin peşinde sürüklenmek değil, **muhalefet** olarak iş bitirmektir: Sonuç almaktır. Geçen 7 yıl az zaman değil. Bu ülkenin insanları bütün bu yıllar boyunca başlarına gelenleri birileri demokrasinin elifbasını öğrenmeye başlasın ya da muhalefete şan olsun diye yaşamadı. Son seçimde muhalefete verilen toplam %64 oyla halk kendi üzerine düşeni **fazlasıyla** yerine getirmiştir. Gerisi muhalefetin işidir, yani muhalefeti kendine ve kendini muhalefete yakıştıran kim varsa onların. O iş de durup durup %36 ile uğraşmak değil, %64'ün hakkını vermeye bakmaktır. Ne hazindir ki bu muhalefet o işi bile Turgut Özal-Kenan Evren ikilisinden bekliyor!

Burjuva muhalefetin kendi iç dinamikleri işin üstesinden gelmeye hiç yatkın değil. Bunun böyle olduğunu seçim gününe kadar olup bitenler yeterince göstermediyse, seçimden sonra %64 çoğunluğa rağmen %36 azınlığa gösterilen itibar ve o "itibar"ın gaspçılarına tanınan politik/toplumsal meşrûiyet fazlasıyla kanıtlamıştır. Teorik öngörüler pratikçe her gün, her dönemeçte doğrulanıyor. Demokrasisiz huzuru demokrasinin dağdağasına tercih edenlerden ya da devleti demokratikleştirmeyi hedefleyen ciddi ve atak politikalar üreterek sonuç almaya bakmak yerine demokrasinin gereğini devletten bekleyenlerden, demokrasiyi özleyip mücadelesine uzak duranlardan toplumsal muhalefet adına medet ummak boşunadır.

Toplumsal muhalefetin gerçek sahipleri bu işin bütün toplum adına yine en başta onlara düştüğünü gerçekten idrak ettikleri ve kuyuyu iğneyle kazmayı, duvarı taş taş üstüne koyarak örmeyi göze alarak, günün koşullarının dayattığı özgül göreve **bir an önce** sahip çıktıkları zaman bu ülkede de bir şeylerin kıpırdanmaya başladığını göreceğiz. ■

Siyasi Göçmenlerin Dönüşü Gündemimizde

Bir süreden beri gündemimizde yer alan önemli bir madde var: **Siyasi göçmenlerin yurda dönüşü sorunu.**

12 Eylül 1980 darbesini izleyen dönemde çok sayıda solcu yurtdışına çıktı. Bunun çeşitli nedenleri vardı.

Bir kısım kadro elemanın yurtdışına çıkmaları zorunluydu, çünkü bastıran faşizme karşı demokrasi mücadelesini en verimli ve sonuç alıcı şekilde yürütebilmenin gereklerinden birisi buydu. Hem örgütlü mücadelenin sürekliliğinin güvenlik altına alınması, hem de ideolojik çalışmaların yönlendirilmesine ilişkin rasyonalite böylesini gerekli kılıyordu. Açık ki bu tür kadrolar bütünün çok cüzi bir kesiminden oluşuyordu.

Darbe sonrasında sola saldırının görülmedik boyutlara ulaşması ve faşist baskının bütün ağırlığıyla toplumun üzerine çökmesi sonucu siyasi göçmen trafiği de hız kazandı. İlk olarak, "operasyonlar"da ele geçmekten kurtulanlar, ya örgütleri aracılığıyla ya da kendi başlarına yurtdışına çıkmaya başladılar. Bunların yanısıra, "Batı"nın vitrini tarafından gözü boyanmış pek çokları da, bahane sayılabilecek ufak tefek gerekçelerle Avrupa'ya iltica ettiler. Öyle ki, bunların ağırlıklı bölümü sığınma hakkını elde etmeyi sağlayacak kanıtları bulmakta bir hayli zorlandılar. Daha sonra solcular için açılan davalar ilerleyip tutukluluklar kaldırıldıkça, uzunca süre hapis cezalarına çarptırılanlar da siyasi göçmen trafiğine katıldı.

Siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri bir süreden beri gündemimizde ama, hâlâ daha görüyoruz, azalarak da olsa siyasi göçmen trafiği devam ediyor. Buna da şaşmamak gerek. Şu veya bu kamuflajla, çeşitli kozmetikle kendini gözlerden saklamak isteyen faşist rejim ayakta kaldığı, mevcut hukuki çerçeve varlığını sürdürdüğü sürece siyasi mülteci trafiği de kaçınılmaz —ve de haklı— olarak sürecek.

SİYASİ GÖÇMENLERİN DÖNÜŞÜ GÜNDEMDE

Siyasi göçmen trafiği hâlâ daha sürerken nasıl oluyor da siyasi göçmenlerin dönmesi gündeme geliyor?

Bize göre sorun yeni gündeme gelmiyor, bir bakıma daha baştan beri gündemimizde. Ancak biraz değişik bir biçimde, yurda dönüş değil de çok hayati ve zaruri olmadığı sürece **yurtdışına çıkmama** şeklinde gündemimizde. Çünkü mücadele esas olarak yurtta veriliyor. Bu nedenle biz her zaman gereğinden fazla elemanın yurtdışına çıkmasına karşı olduk. Ama görüyoruz, başta da söylediğimiz sebeplerden yurtdışında şişkin —ve de atıl— bir siyasi göçmen birikimi oldu.

Öte yandan faşizm varlığını sürdürüyor, ama çeşitli nedenlerle emniyet supapları da açmadan edemiyor. Kısıtlı da olsa seçimler yapılıyor; şu veya bu şekilde güncel demokratik talepler öne sürülebiliyor; ağır baskılara ve kısıtlamalara maruz kalsalar da bir kısım dernekler kuruluyor, sol yayınlar çıkartılıyor. Bir başka deyişle yasal çalışmanın alanı genişliyor, imkanları artıyor. Dolayısıyla serbestçe yaşayıp çalışabilecek eleman ihtiyacı da hızla artıyor. İşte siyasi göçmenlerin yurda dönüşü sorununu gündeme getiren sebeplerden başlıcası bu.

Bir yandan siyasi göçmen trafiği sürerken, siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri nasıl gerçekleşecek? Bu bir çelişki değil mi?

Evet, meseleye **genel hatlarıyla** bakıldığında bu bir çelişki. Ve o nedenle de gene aynı genellik çerçevesinde kalmak şartıyla, siyasi göçmen trafiği sürdükçe, yurda dönüş meselesinin de çözümsüz kalacağı söylenebilir.

Bu belirlemeden çıkan sonuç, siyasi göçmenlerin dönüşünün Türkiye'nin şartlarına bağlı olduğudur. Ülkemizde mevcut rejim varlığını koruduğu sürece siyasi göçmen sorununun **kesin** çözüme ulaştırılması mümkün olmayacaktır. Bir başka deyişle siyasi göçmenlerin dönüşü bir demokrasi sorunudur; yasak olan bütün öteki demokratik hak ve özgürlükler gibi siyasi göçmenlerin yurda dönüş hakları da ötekilerle birlikte kazanılmak zorundadır.

Siyasi göçmenlerin yurda dönüşlerinin sağlanmasında çeşitli imkanlar var. Bunların başında kuşkusuz, mevcut diktatörlüğe son verilmesi, yerine demokratik bir hükümetin kurulması geliyor. Ancak mevcut şartlar ve siyasi gelişme perspektifi böylesi bir hedefin bugünden yarına gerçekleşebileceğine işaret etmiyor. Böylesi radikal bir hedefe erişebilmenin yolu, çalışan kitlelerin büyük yığınsal boyutlarda sokağa dökülmelerinden geçiyor. Evet, görüyoruz yığınlar hayatlarından hiç memnun değil, kitlesel protestolar için elverişli bir potansiyel var. Ama bu potansiyeli hareketlendirecek güçlü örgütlenmelerin olmadığı da açık. Henüz yasal siyasi arenayı dahi değerlendirebiliyor değiliz, sendikalar ise ağırlıklı bölümüyle ya rejim yanlılarının sultasında, ya da burjuvaziyle yakın işbirliği içinde olanların. Sosyal demokrasi ise demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinin yığınsallaşmaması için elinden gelen pasifikasyonu ardına koymuyor. Kısacası siyasi göçmenlerin dönüşünü, rejimdeki köklü dönüşümlere bağlamak demek, sorunu çıkmaz ayın son çarşambasına ertelemek demektir.

DÖNÜŞE İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

Siyasi göçmenlerin dönüşünü sağlayacak çözüm yollarından bir başkası belirli hukuki düzenlemeler olabilir. Örneğin yıllardır kamuoyunda tartışılan "siyasi af" bunlardan birisidir. İster siyasi af şeklinde olsun, isterse 12 Eylül döneminde açılan siyasi davaların bütün sonuçlarıyla geçersiz kılınmaları sağlansın, bu tür bir hukuki düzenleme siyasi göçmenlerin

yurda dönüşleri için radikal bir çözüm olur.

Bir başka hukuki yol ise, ceza kanununun siyasi davalarda gerekçe olarak kullanılan maddelerinin, yani 140, 141, 142, 146 ve benzerlerinin kaldırılmasıdır. Bu sağlandığı takdirde sözkonusu davalar da sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış olur ve siyasi göçmenlerin serbestçe dönmeleri imkan dahiline girer.

Ancak mevcut şartların gösterdiği ne siyasi affın, ne de ceza kanununun ilgili maddelerinin iptalinin görünür bir gelecekte olmadığı. Mevcut güçler dengesi, demokrasi yanlılarının bu konulara asılmaktaki niyetsizlikleri, şimdilik böylesi hukuki düzenlemeleri ciddi olarak gündeme getirmiyor. Resmi çevrelerin "Batı"ya şirin gözükmek maksadıyla, 141 ve 142 üzerine verdikleri sudan beyanların riyakârlıktan başka bir şey olmadığı görülüyor. Dolayısıyla siyasi göçmenlerin dönüşü bir siyasi affa ya da ceza kanunu maddelerinin iptaline bağlanacaksa, bu sorun daha sittin sene gündemimizde çözüm bekleyecektir demektir. Tabii bundan her iki konuda sürdürülmekte olan mücadeleden bir hayır gelmeyeceği anlamı çıkmaz. Bu mücadele demokrasi mücadelesi bütününün bir parçasıdır. Ayrıca "Batı"nın da nispeten hassas olduğu konular oldukları için, gerek siyasi cezaların kaldırılması, gerekse 141, 142 vb.'lerinin iptali, kararlı ve ısrarlı mücadele verildiğinde pekâlâ kazanılması mümkün haklardır.

Bütün bunlar gözönünde tutulduğunda, siyasi göçmenlerin yurda dönmeleri hiç olmazsa bir süre için imkansızmış gibi gözüküyor. Ancak önce de değindiğimiz gibi bu meselenin genel çerçevesidir. Bu genel çerçeveye rağmen özgül şartlar nedeniyle şu anda dahi dönmesi mümkün ağırlıklı bir siyasi göçmen kitlesi vardır.

MEVCUT ŞARTLARDA DÖNÜŞ MÜMKÜN MÜ?

Örneğin bir kısım davalardan mahkumiyet almış, fakat dosyaları yargıtayda olan, ya da davaları tutuksuz olarak devam eden pek çok kişi, Türkiye'de —takip altında vb. de olsalar— serbestçe yaşamakta iyi kötü, faaliyet göstermekte, hatta milletvekili dahi olabilmektedirler. Siyasi göçmenlerin azımsanmayacak bir bölüğünün durumu tümüyle bu kişilerinki gibidir. Kaldı ki bu andığımız kimseler sıkıyönetim mahkemelerinin kurbanı olmuşlardır. Şimdi sıkıyönetim kalkmıştır. Yerine ya DGM vardır ya da sivil mahkemeler. Ve yine yurtdışındaki siyasilerin önemli bir bölümüne ilişkin kovuşturmalar artık sivil mahkemelerin konusudurlar, mevcut çağdışı, antidemokratik mevzuata göre dahi öyle olmak zorundadırlar. Dolayısıyla pek çok siyasi göçmen hakkındaki kovuşturmanın yurda dönüldüğünde tutuksuz olarak sivil mahkemelerde yürütülmemesi için hiç bir neden yoktur.

Ancak kağıt üzerinde böyle olması, pratikte de böyle olacağı anlamına gelmiyor. Çünkü, 12 Eylül döneminde iyice konsolide edilen, keyfince davranmakta asla beis görmeyen, hakim-i mutlak bir devlet mekanizması var. Bu mekanizma canı nasıl isterse öyle davranmakta özgür. Pek çok örneğiyle görüyoruz, zabıta kuvvetleri, hatta adli mekanizma mevcut otoriter rejimin kendi koyduğu kuralları dahi hiçe sayıyor. Üstelik aynı devlet mekanizması faşistlerle yapılandırılmış ve solcu düşmanı. Bu nedenle yurda döndüklerinde mevcut hukuki mevzuata göre serbestçe yaşamaları mümkün olanların dahi başlarının belaya girmeyeceğinin hiç bir garantisi yok.

Bu durumda ne yapılmalı?

Yapılacak şey belli: mevcut rejimi asgarisinden kendi koyduğu kurallara uymaya, bu kuralları keyfi şekilde çiğnememeye zorlamalı. Yani kovuşturmaları sivil mahkemelerde sürebilecek kimselerin serbestçe yurda dönmeleri ve hür bir yurttaş olarak yaşamaları için gerekli şartlar oluşturulmaya çalışılmalı.

Bu noktada elimizde çeşitli imkanlar var. Her şeyden önce siyasi göçmenler için var olan kovuşturmaların önemli bir bölümü normal bir demokrasi ve çağdaş hukuk anlayışıyla asla bağdaşmıyor. Örneğin 12 Eylül 1980 öncesinde suç sayılmayan fiillerden ötürü kovuşturulan pekçok insan var. Yine 12 Eylül döneminde demokrasi mücadelesi verdikleri için kovuşturulanlar var. Bunlar örneğin Avrupa Konseyi'ne ya da Uluslararası Af Örgütü'ne göre suçlu sayılmıyorlar. Frenkçe'de "prisoner of consciense" denen bu kimseler hakkındaki kovuşturmalara son verilmesi, bu tür "suçlar"dan mahkum edilenlerin hemen salıverilmeleri "Batı"nın en çok üzerinde durduğu konulardan birisi. Dolayısıyla "vicdan suçluları" serbestçe dönebilmek için güçlü bir argümana sahipler. Bu gibi kimselerin, haklarındaki kovuşturmalar nedeniyle çağdaş hukuk anlayışıyla donatılmış bir sivil mahkemede yargılandıklarında takipsizlik almalarından ya da beraat etmelerinden daha normal bir şey olamaz.

BELİRLİ RİSKLERİ GÖZE ALMAK GEREKEBİLİR

Tabii bu normallik Türkiye'deki sivil mahkemeler için işlemeyebilir. Çünkü 12 Eylül döneminde getirilen hukuki çerçeve baştan aşağı **anormal**. Bir de buna sivil de olsalar Türkiye'deki mahkemelerin bağımsız olmadıkları eklenince beraat ya da takipsizlik gerektiren kovuşturmaların ters yönde işlemesi pekâlâ imkan dahilindedir. Ancak, hemen belirtelim ki eğer yurda dönme göze alınacak ise bu noktanın ağırlığı fazla hesaba katılmamalıdır. Esas olan serbestçe —yani zabıtanın müdahalesi olmadan— dönmek, gözaltına alınmamak ve tutuklanmamak, hür bir yurttaş statüsünü kazanmaktır. Bu şartlar sağlandığında kovuşturmaların tutuksuz olarak sürdürülmesinden ortaya çıkabilecek riskler göze alınmalıdır. Süreç boyunca bu risklerin giderilmesini sağlayacak demokratik çalışmalara hız verildiğinde olumlu sonuçlar alınması çok muhtemeldir. Kaldı ki mevcut sömürü düzenine karşı devrimciliğe soyunmanın hukuki riskleri her zaman vardır ve olacaktır.

Türkiye'deki hukuki mevzuat açısından şu anda yurda dönmesi mümkün siyasi göçmenlerin serbestçe dönüşlerinin sağlanması için yürütülecek çeşitli çalışmalar vardır ve bunlar vakit yitirilmeksizin

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

kitle

Yurtdışı Eki

SAYI: 316
ŞUBAT 1988

Direnen Rheinhausen

Rheinhausen Krupp çelik işletmesi işçileri, işyerlerinin kapatılma kararına karşı, diğer toplum kesimlerinin de destek ve sempatisini kazanarak haftalardır direniyorlar. Neydi günlerdir basın ve yayın organlarından izlediğimiz, kimimizin bizzat yaşadığı, görünürde sadece beş bin kadar işçiyi ilgilendiren bu olayın özü?

Krupp yönetimi, Rheinhausen'daki modern entegre çelik işletmesinde ürettiği ray demirlerine olan talebin azalmasını gerekçe göstererek, firmanın krize girdiğini, Mannesmann firmasıyla birleşerek ve ray demiri üretimini diğer bir çelik tröstü olan Thyssen'e devrederek, firmayı krizden kurtarmak istediğini ileri sürüyordu.

Gerçekte ise bu kararın arkasında tüm Avrupa çapında çelik sanayinde beliren üretim fazlalığı ve durgunluk nedeniyle, Avrupa Topluluğu ülkeleri arasında çelik üretimini düşürme konusunda varılan anlaşma yatıyordu. Bu konuda da en büyük pay, doğal olarak F.Almanya'ya düşüyordu. Bu nedenle Rheinhausen'ın kapatılması bir başlangıç olacak, bunu çelik sanayindeki başka fabrikaların kapatılması izleyecekti.

F.Almanya'da çelik sanayinde yeni bir yapılanmaya gitmek konusunda anlaşmaya varan Krupp, Thyssen ve Mannesmann çelik tekelleri, doğal olarak fabrikaların kapanmasının doğuracağı sosyal sonuçları dikkate almıyorlar. Çünkü onları ilgilendiren toplumun çıkarları değil, ceplerine girecek paranın miktarıdır.

Sadece Rheinhausen'daki firmanın kapanmasıyla doğacak sosyal sonuçlara bakmak bile, işin boyutlarını kavramaya fazlasıyla yetiyor: Uzmanlar çelik sanayindeki her 1000 kişilik bir azalmanın, 700 kişinin daha işsiz kalmasına yolaçacağını hesaplamışlar. Bu hesaba göre Rheinhausen'da 5300 işçinin işsiz kalması, ek olarak 3700 kişinin daha işyerini kaybetmesine neden olacak. Yine uzmanların yaptığı başka bir hesaba göre, Duisburg kentinde çalışan nüfusta her 1000 kişilik bir azalma satın alma gücünde 15 milyon marklık bir daralmaya neden oluyor. Buna göre, Rheinhausen'daki çelik işletmesinin kapatılmasıyla oluşacak 11 bin kadar işsizin yol açacağı satın alma gücü daralması, 30 milyon markı bulacak. Bu ise özellikle küçük işletmelerin kapanmasına ve vergi geliri azalacak Duisburg belediyesinin hizmetlerinde yeni kısıtlamalara gitmesine neden olacak. Özellikle Rheinhausen, "altına hücum"dan sonra terkedilmiş "Batı Kıyısı" kentlerine dönecek.

İşte bu nedenlerle Rheinhausen çelik işletmesinin kapatılmasına karşı işçilerin başlattığı direniş bu boyutlarda destek ve sempati gördü. Çünkü sorun sadece Rheinhausen işçilerini değil, sadece bölge halkını da değil tüm F.Almanya'yı yakında ilgilendiriyordu.

Rheinhausen direnişi başka şeyler de öğretti: Alman, Yugoslav, Yunan, İtalyan, Türk ve Kürt işçileri tüm eylemlerde yıkılmaz bir bütünlük içindeydiler. Daha güzel bir dünya kurmak için mücadele eden işçiler ancak yerli, yabancı ayrımı yapmaksızın ortak davaları için birlikte mücadele ederlerse başarıya ulaşabilirler. Rheinhausen işçileri bu birliğin güzel bir örneğini veriyorlar. ■

Krupp, Thyssen ve Mannesmann çelik işçileri bombalanmış Rhein köprüsünü savaşın ertesinde yeniden birlikte inşa etmişlerdi. Şimdi yeni ismini de birlikte koydular: Dayanışma Köprüsü.

"Birlikte Mücadele Edersek, Kazanırız"

"Sabah vardiyasındaki işçiler saat 10'da işi bıraktılar. Daha sonra hep birlikte fabrikayı çepeçevre kuşatan bir insan zinciri oluşturduk. Başarılı bir hareket oldu. Kiliseler çanlarını çaldılar, üzerinde 'Rheinhausen Yaşamalı' yazılı balonlar uçuruldu. Yarın sabah saat 8'de bir toplantı olacak. Buradaki sendika temsilcilerinin toplantısı. Gelecek haftanın eylemleri konuşulacak ve kararlar alınacak. 9. hafta oldu. Eylemler devam edecek. Zaten baştan uzun vadeli bir direnişe girdiğimizi biliyorduk, hazırdık yani. Dayanışma kampanyasında şu ana kadar 600 bin mark civarında para toplandı. Her taraftan yardım geliyor, yabancı ülkelerden de." Böyle özetliyordu Rheinhausen Krupp fabrikası işçi temsilcisi **Tosun Ürüm** "ekmek kavgası için başlattıkları direnişte geçen günlerini. "Reihausen Yaşamalı" diye sokağa dökülen binlerce kişiden birisi olan Ürüm'e sorularımız ve verdiği yanıtlar aşağıda.

□ *Krupp yönetimi ray demirlerine yeteri kadar sipariş olmadığı için zarar ettiklerini ve Reinhausen'daki işletmeyi bu yüzden kapatmak istediklerini ileri sürüyor. Bu doğru mu?*

■ Yeteri kadar sipariş olmadığı, bu nedenle bir krizin ortaya çıktığı iddia ediliyor. Aslında ray demirleri sebep değil, bu krize. Çünkü raylar üretilen demirin çok az bir bölümünü oluşturuyorlar. Ayda 260-270 bin ton demir üretiyoruz, bunun 10 bin ton kadarını ray demirleri oluşturuyor. Gerçi ray demirlerine olan talepte bir azalma var ama bu, diğer ürünler için de sözkonusu. Gerek Krupp, gerekse Mannesmann'ın çelik fabrikaları şu anda %70 kapasite ile çalışıyorlar. Yakın bir gelecekte otomotiv sanayinde bir kriz beklentisi olduğundan, %70'lik bu kapasitenin %50'lere düşeceği tahmin ediliyor. Bu nedenle Krupp'un Reinhausen'daki işletmesi kapatılarak, Mannesmann'ın çelik işletmesindeki kapasite %100'e çıkarılmak isteniyor. Her iki firma bu konuda anlaşmış durumda.

□ *Peki Krupp fabrikasını kapatmakla bir zarara uğramış olmayacak mı?*

■ Hayır. Mannesmann ray demirleri üretecek durumda olmadığından, bu iş Thyssen firmasına verilecek. Thyssen, Krupp'a bu iş için 1 milyar mark para verecek, ayrıca Avrupa Topluluğu da kapatma primi olarak 1.5 milyar mark kadar para verecek. Böylece Krupp patronlarının cebine 3 milyara yakın para girecek. Yani olan biz işçilere olacak.

□ *Tam ücretle 35 saatlik iş haftası çelik sanayinde oluşan işsizliği giderici bir önlem olabilir mi?*

■ Biz sendika olarak tam ücretle 35 saatlik iş haftasını işsizliği kısmen önleyecek çarelerden biri olarak görüyoruz.

Haftalık çalışma saatinin düşürülmesinin yeni iş imkanları yarattığını pratik olarak gördük. Geçtiğimiz dönem haftalık çalışma saatinin 38'e düşürülmesi fabrikamızda 300 kişinin daha iş bulmasına olanak sağladı. Fazla mesai saatlerinde de sürekli düşme oluyor. On yıl kadar önce fazla mesai 200-300 bin saat iken, bu miktar şimdi yaklaşık 10 bin saate kadar düştü.

Bu arada işveren haftalık çalışma saatinin düşmesiyle azalan kârını yeni teknikleri devreye sokarak gidermeye çalışıyor. Daha önce dört işçinin yaptığı bir işi, yapılan teknik değişikliklerle şimdi iki işçi yapar hale geldi.

□ *Krupp'un Reinhausen işletmesinde 700'ün üzerinde Türkiyeli işçi çalışıyor. Yabancı düşmanlığının etkilerini eylemlerde hissediyor musunuz?*

■ Reinhausen işletmesinde şu anda 750'nin biraz üstünde Türk işçi arkadaş çalışıyor. Bu rakamlar bir zamanlar 1800, toplam işçi sayısı da 12 bin kadardı. Şimdi 5300 işçi çalışıyor, 500 kadar da öğrenci var.

Yabancı düşmanlığının eylemlerimize etki edip etmediği sorusuna gelince. 1982 yılında da bugünkü boyutlarda olmasa bile, bin kadar işçinin işine son verilmesini öngören bir plan uygulanmak isteniyordu. O zamanlar kimi Alman arkadaşlarımız, işten çıkarılacak yabancı işçilerin yerine biz işe alınırız diye düşünüyorlardı. Ama şimdi Reinhausen'ın kökü kazınmak isteniyor. Yani sorun yerli, yabancı tüm işçileri ilgilendiriyor. Öte yandan Alman işçisi köprüleri işgal ederken, yol kavşaklarını keserken tüm eylemlerinde, yanında Türk arkadaşlarını gördü. Ve elele verip eylemleri birlikte yürüttüler. İşçiler, ancak birlikte mücadele ettikleri zaman başarıya ulaşacaklarını, sonuç alacaklarını biliyorlar.

□ *Reinhausen işçileri iyi bir direniş örneği veriyorlar. Direnişinizde şimdiye kadar sonuç alabildiniz mi?*

■ Direnişimizin muhakkak ki yararları oldu. Nitekim direnişimizin en yoğun olduğu ilk iki haftanın sonunda Krupp yönetim kurulu başkanıyla yapılan görüşmeler sonucu, sadece ekonomik yöne öncelik veren Mannesmann modelinin değil, sosyal ve politik yönlere öncelik tanıyan ve Reinhausen'ı kurtarmayı hedefleyen bir modelin ele alınması konusunda anlaşmaya varıldı. Yine ikinci ayın 17'sinde hükümet, sendika ve işveren temsilcileri arasında Düsseldorf'ta bir görüşme yapılmasının kararlaştırılması, 24 Şubat'ta Bonn'da yapılacak olan Reinhausen'la ilgili içerik görüşmesi, bütün bunlar eylemlerimiz sonucu olan gelişmelerdir.

□ *Tüm bunlar olurken Bayer ilaç firması, Krupp'un kapanması sonucu işsiz kalacak işçilere iş vaadetti. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

■ Mücadelemiz tam bir birlik içerisinde sürerken Bayer'in bize değişik fabrikalarında 500'e yakın işyeri teklifinde bulunması, bu birliğimizi bölmek içindir. Kendisini bir araba konvoyu yaparak ziyaret ettik ve Duisburg'da 33 binin üzerinde işsiz olduğunu, Bayer firmasının işçiye ihtiyacı var idiyse neden şimdiye kadar Arbeitsamt'a müracaat ederek bu ihtiyacını karşılama yoluna gitmediğini sorduk. Öte yandan Bayer firmasının yaptığı bu çağrıyı çoğaltarak işsiz arkadaşlarımıza dağıttık.

□ *Bir de paralı çıkıştan söz ediliyor. Bu konuda ne diyorsunuz?*

■ Paralı çıkışı kapsayan sosyal bir plan 1987'nin 7. ayında imzalanmıştı, yani yeni bir şey değil. Bu sosyal plana göre, isteyen yaşına ve kıdemine bakılarak paralı çıkış alabilir. Ancak şunu söylemek istiyorum: Bunun için şube ve atölye şeflerinin "çıkabilirsin, sana ihtiyacım yok" demesi lazım. İşletme yönetimi birinci aydan itibaren normal üretime geçmediğimiz takdirde, iflas işlemine başlayacakları tehdidinde bulunmuştu. Biz de uzmanlara incelettik ve Krupp'un iflas etmesinin imkansız olduğu sonucuna vardık. Bu nedenle işçi arkadaşlarımızın Krupp batıyor diye telaşa kapılıp, paralı çıkış almalarına gerek yok. Kaldı ki, Krupp batsa bile herkes hakkını mutlaka alacaktır. Şu anda önemli olan işyerimizin kurtarılmasıdır.

□ *IG Metall yönetiminin SPD ve eyalet yönetimiyle alternatif bir program hazırlığı içerisinde olduğu söyleniyor.*

■ Bizim IG Metall sendikası olarak alternatif bir programımız zaten vardı. Biz Reinhausen da dahil tüm çelik işletmelerinin hayatta kalmasını istiyoruz. Thyssen firması leş kargası gibi bekliyor, Mannesmann'ın mı, Krupp'un mu gücü daha önce bitecek diye. Ona bu fırsatı vermek istemiyoruz. Bizim alternatif planımız Thyssen de dahil tüm çelik işletmelerinin yaşamasına yöneliktir. ■

Atom Mafyasının Kirli İşleri

SPD meclis grup başkan vekili Wolfgang Roth'un 1986 sonbaharında, "atom santrallerini inşa ederek, sağcı güçler atom silahları üretiminin yolunu açmak istiyorlar" şeklindeki açıklaması, gerek CDU/CSU partilerinden, gerekse F.Almanya atom sanayi yöneticilerinden gürültülü seslerin yükselmesine neden olmuş, nükleer santrallerde yanma sonucu oluşan plutonyumu "fiziksel nedenlerle" atom bombası yapımında kullanmanın tamamen imkansız olduğu, ayrıca F.Almanya'da hiç kimsenin ne ekonomik ne de politik çıkarlar için nükleer enerjiyi askeri amaçlarla kullanmak istemediği ileri sürülmüştü.

SPD'li Wolfgang Roth'un bundan yaklaşık iki yıl önce, F.Almanya barış hareketinin ise uzun zamandır yaptığı uyarıların ne kadar haklı ve yerinde olduğunu, kısa bir süre önce açığa çıkan uluslararası boyutlardaki bir atom skandalı fazlasıyla kanıtladı.

Skandal, F.Almanya'daki nükleer taşımacılığın aslan payını elinde tutan Hanau'daki **Transnuklear** adlı firmanın denetleme görevlilerine ve firma yöneticilerine rüşvet vermesinin açığa çıkmasıyla başladı, sahtekarlığa Transnuklear'ın sahibi **Nukem** firmasının da bulaştığının anlaşılmasıyla büyüdü ve atom bombası yapımında kullanılan plutonyumun gizlice Pakistan ve Libya'ya gönderildiği yolundaki şüphelerin yoğunlaşmasıyla uluslararası boyutlar kazandı.

Tarihte bilinen en büyük atom sahtekarlığı olarak nitelenen bu skandalın bugüne kadar açığa çıkmış yönleri şunlar:

- Transnuklear firması F.Almanya'daki atom reaktörlerinden elde edilen nükleer artıkları, depolanmaya hazır hale getirmesi için Belçika'daki atom araştırma merkezi **Mol**'e gönderirken, düzenlediği sahte belgelerde hem artıklardaki radyoaktivite miktarını gerçek değerinin çok altında göstermiş, hem de nakliyatta kullanılan varillerin içerisine belgelerde gösterilenin aksine atom bombası yapımında kullanılan nükleer maddeler yerleştirmişti.
- Yine Transnuklear'ın Belçika'daki şubesi **Belgonuclear** firması, F.Almanya'dan gelen atom artıklarını depolamaya hazır hale getirip geri gönderirken, sahte belgeler tanzim ederek Belçika'daki atom reaktörlerinden elde edilen nükleer artıkları da birlikte göndermişti.
- Transnuklear, Belçika'daki Mol atom araştırma merkezinden F.Almanya'ya depolanmak üzere toplam 1942 varil atom artığı taşımış, ancak bunlardan sadece 1808'inin izine rastlanmış, gerisi "kayıplara karışmış", ya da "tebahhur" etmişti.
- Nukem, kendisine ait nakliyat firması Transnuklear aracılığıyla atom bombası yapımında kullanılan plutonyum ihtiva eden en az iki varili Belçika'dan F.Almanya'ya getirip, Lübeck limanı üzerinden İsveç bandıralı gemilerle Pakistan ve Libya'ya göndermişti.

- Bu arada Nukem'in başka ülkelerin yanısıra Pakistan'a da 31 Ocak 1989 tarihine kadar geçerli olan tıbbi amaçlar için kullanılmak üzere nükleer madde ihraç etme yetkisi olduğu anlaşılmış, ne ki Nukem'e ihracat yetkisini veren makam, ihraç edilen maddelerin yönetmeliğe uygun olup olmadığını kontrol edecek durumda olmadıklarını açıklamıştı.
- ABD'li bilirkişilerin açıklamasına göre, Pakistan atom bombası yapacak duruma gelmişti.

Atom bombası yapımında kullanılan plutonyum ihtiva eden nükleer artıkları yıllardır variller içerisinde tüm ulusal ve uluslararası kontrol mekanizmalarını "atlatarak" oradan oraya taşıyabilmek, ancak işin içinde sivil ve askeri devlet yöneticilerinin de olduğu uluslararası bir "atom mafyası"nın işi olabilirdi.

Konunun ulusal ve uluslararası sermaye çevreleriyle içiçeliğini kavramak için aşağıdaki verilere bakmak yeterlidir.

- Nukem firmasının %45'i enerji tekeli **RWE**'ye, %35'i **Degussa**'ya, %10'u **Metallgesellschaft**'a ve %10'u da İngiliz **ISC Imperial Smelting Corp. Ltd.** şirketine ait. Transnuklear firmasının %67'sini ise Nukem firması elinde tutuyor. Nukem'in ortaklarından Degussa'nın arkasında ise ünlü **Henkel** ailesi ile **Dresdner Bank**, Nukem'in diğer ortaklarından Metallgesellschaft'ın arkasında da Dresdner Bank ile **Deutsche Bank** bulunuyor.

Atom Silahlarının Yasaklanmasıyla İlgili Karar'dan

1 Temmuz 1968 tarihinde SSCB, ABD ve İngiltere arasında imzalanan ve daha sonra aralarında F.Almanya'nın da bulunduğu 134 ülkenin katıldığı "Atom Silahlarınının Yaygınlaştırılmasını Önleme Anlaşması"nda şu maddelere yer veriliyor:

Atom silahı bulunduran ülkeler, atom silahlarını başkalarına veremezler ve atom silahı bulundurmayan ülkeleri atom silahı yapımına teşvik etmezler.

Atom silahı bulundurmayan ülkeler, atom silahı alamazlar, kendileri atom silahı üretemeyecekleri gibi, hiç kimseden atom silahı üretimi için yardım isteyemezler.

Atom silahına sahip her ülke, "atom enerjisinin barışçıl amaçlar dışında atom silahı yapımı için kullanımının" önlenmesi amacıyla Uluslararası Atom Enerji Örgütü'nün (IAEO) yapacağı kontrole uymak zorundadır.

Her devlet, atom silahı bulundurmayan diğer bir devlete barışçıl amaçlarla vereceği başlangıç ve özellikle nükleer maddeler ile donanımları, ancak bunların gerekli güvenlik önlemlerine uygun olması halinde verebilir.

• Nukem'in 60'lı ve 70'li yıllarda Federal orduya nötron ışınları üretiminde kullanılan Target adlı bir madde temin ettiği biliniyor.

• Nukem tarafından araştırma amacıyla üretilen yanma elemanları ABD'deki **Savannah River** tesislerinde tamamlanarak atom silahları yapımında kullanılmaktadır. Nükleer reaktörlerde yanıcı elemanların radyoaktif artıklarının kontrol dışı çevreye yayılmasını önlemek için, yanıcı elemanlar metal boru veya keramik bir tabaka ile çevrilirler. Bunlar aynı zamanda soğutucu maddeye uygun bir ısı iletimini de sağlarlar.

• Nukem ve Nukem'in % 40 hisseyle ortağı olduğu Hanau'daki **Alkem** firması, yıllardır Avrupa'daki nükleer tesislerden gelen yüzlerce kilo plutonyumu depolamaktadır. Bir atom başlığı için 4 kg. plutonyum 239 izotopu gerekmektedir.

• Nukem 1960 yılında Degussa firması tarafından kuruldu. Degussa Hitler döneminde atom bombası araştırmalarına katıldı. Alkem ise ABD firması **Dow Chemical** tarafından, bu firmanın Japonya'ya atılan atom bombasının yapımında elde ettiği parayla kuruldu.

• Afrika Ulusal Kongresi ANC, 1975 yılında F.Almanya'nın ırkçı Güney Afrika yönetimine atom bombası yapımında kullanılan tesis ve teknik bilgileri verdiğini açığa çıkardı.

• Nukem, İngiliz ordusuna atom başlığı üreten **Nuclear Fuel Ltd.** şirketinin de ortağı bulunuyor.

• F.Almanya atom sanayı ile Fransa atom sanayi arasında da yakın ilişkiler bulunmaktadır. Fransız ordusuna yılda 60 taktik atom bombası yapımına yetecek kadar Plutonyum temin eden **Super Penix**'in ortaklarından birisi de F.Alman enerji tekeli ve Nukem'in % 45'inin sahibi RWE'dir.

F.Alman atom sanayinin neden olduğu skandalın boyutları ırkçı Güney Afrika yönetimiyle işbirliğine kadar uzanıyor. ABD yönetimi Kongre kararı nedeniyle Güney Afrika'nın uranyumuna ambargo uygulamak zorunda olduğundan, Nukem firması, Federal Araştırma Bakanlığı'nın da yardımıyla sahte belgeler düzenleyerek Güney Afrika'dan aldığı uranyumu başka bir ülkeye ithal ediyormuş, ya da RWE'nin deposunda bulunan uranyumu satıyormuş gibi göstererek ABD'ye naklediyordu.

F.Almanya barış hareketi atom santralleri yapımına karşı çıkarken, çevre sorununun yanısıra bu tesislerin atom bombası yapımında kullanılabileceğine işaret ediyordu. "Barışçıl amaçlar" için inşa edildiği ileri sürülen bu tesislerin, uluslararası boyutlardaki bir atom mafyasının elinde hangi amaçlara hizmet edebileceği bu skandalle iyice anlaşıldı. ■

Faşizm ve Yabancı Düşmanlığı Kınandı

Nazilerin 30 Ocak 1933 tarihinde iktidara gelişinin 55. yılında F.Almanya'nın değişik kentlerinde "Gelecek İçin Hatırla, Tarihten Öğren" ana sloganı altında yapılan ve yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı gösterilerde, faşizm ve yabancı düşmanlığı yerilerek, neofaşist hareketin tehlikeli gelişimine dikkat çekildi. Gösterilerde yapılan konuşmalarda kitlesel işsizliğin faşist ideoloji için uygun bir ortam yarattığı tarihten verilen örneklerle gösterildi ve tüm faşist örgütlerin kapatılması talep edildi.

Yaklaşık 8 bin kişiden oluşan Düsseldorf'taki yürüyüşe eski antifaşist direniş savaşçıları, sosyal demokratlar, komünistler, Yeşiller, sendikacılar, üniformaları içinde askerler, işyerleri kapatılmak istenen Rheinhausen çelik işletmesinden işçiler ile değişik gençlik örgütlerinin üyeleri katıldılar. Gösteride SPD milletvekili Micheal Müller, DKP Rheinland-Westfalen bölgesi başkanı ve eski direniş savaşçısı Heinz Humbach, Yeşiller partisinden milletvekili Getrud Schilling birer konuşma yaptılar.

DKP'li Heinz Humbach yaptığı konuşmada, antikomünizmin faşist hareketin düşünsel gıdasını oluşturduğuna dikkat çekerek, "Barış ve demokrasiye yönelen tehdidin ancak işçi hareketinin ve tüm demokratik güçlerin birliği ile bertaraf edilebileceği gerçeği, 30 Ocak 1933'ün öğrettiği en önemli şeydir" dedi.

Yine 8 binin üzerinde insanın katıldığı Stuttgart'daki gösteride de faşizm ve yabancı düşmanlığı yerilerek, eyalet parlamentosu ve hükümetine neonazi partilerin yaklaşan seçimlere sokulmaması için gerekli önlemleri alması çağrısı yapıldı. Stuttgart'taki gösterilerin diğer bir ağırlık noktasını da, okul çocuklarına Alman imparatorluğunun "Maas'tan Memel'e" kadar olan sınırlarının şiir olarak okutturulmasını teşvik ederek nazizmin ideolojik destekçiliğini yapan eyalet Milli Eğitim Bakanı Mayer-Vorfelder'in istifa etmesi talebi oluşturdu.

Stuttgart'daki gösteride konuşan VVN (Nazi rejiminde takibata uğrayan kişilerin oluşturduğu dernek) yöneticisi Norbert Müller, F.Almanya'da tehlikeli boyutlara varan neonazist hareketi işsizliğin ve giderek kötüleşen ekonomik zorlukların beslediğini belirterek, "hiçbirşeyi olmayan insanlar, neonazist sloganlara kolaylıkla kapılabiliyorlar" dedi.

Öte yandan Frankfurt, Wattenscheid ve Hildesheim'de yapılan gösterilerde de Hitler faşizminin iktidara gelişi kınandı, neonazi örgütlerin kapatılması talep edildi. ■

Yeşiller'in talebi: Sığınma Yasası İyileştirilmelidir

Yeşiller partisi Federal parlamento milletvekillerinden Jochen Brauer, yaptığı bir basın toplantısıyla, işkence ve politik takibata uğrama tehlikesine rağmen ülkelerine geri gönderilmek istenen Helmstedt'deki politik sığınmacıların durumlarının kökten iyileştirilmesini talep etti.

Brauer Helmstedt'deki politik sığınmacıların bu durumlarından CDU'lu Federal parlamento milletvekillerinden ve müsteşar Dr. Volkman Köhler'in doğrudan sorumlu olduğunu belirterek şunları söyledi: "Helmstedt'deki politik sığınmacıların durumu F.Almanya'daki demokratik sistem için bir utanç lekesidir. Buradaki sığınmacıların yaşamları, hukuksal güvenceden yoksun olmaları, çalışma yasağı, yetersiz ya da kötü koşullardaki barınaklar, her an yurtdışı edilme tehdidi altında tutulmaları, F.Almanya'nın diğer yörelerindeki yakınlarıyla ilişkiye geçmelerinin yasaklanması gibi nedenlerle başka hiçbir bölgeyle mukayese edilemeyecek kadar vahimdir."

Brauer konuşmasında, mevcut korkutma politikası yerine, sığınmacılara incanca yaşam şartları sağlayacak bir sığınma yasasının hazırlanması gerektiğini de vurguladı. ■

ele alınmalıdır. Bunların detayına girmeye şimdilik gerek yok. Bunun için özellikle Türkiye'de demokratik hak ve özgürlükleri savunanların meseleyi sahiplenmeleri gerekiyor. Dolayısıyla kamuoyunu konuya ilişkin olarak hassas kılmak, siyasi göçmenler yurda döndüklerinde onlara sahip çıkacak güçlü bir hareket oluşturmak gerekiyor. Öyle ki devletin keyfi davranması önlenebilsin, zabıta işin içine karışmasın, gözaltı, tutuklama ve işkence olmasın ve kovuşturulanlar doğrudan sivil mahkemelerle muhatap olsunlar. (Hemen dikkati çekelim ki, DGM'leri sivil mahkemeler kapsamı dışında tutuyoruz.)

Bütün bunlar yapılmadan da dönülmez mi? Denebilir ki, "demokrasi mücadelesinin bir bedeli olacaktır, bu bedel şayet gözaltına alınmak, tutuklanmak, işkence görmek, hatta ağır hapis cezalarına çarptırılmak olsa da göze alınmalıdır."

Evet böyle yapmakla belki demokrasinin kazanılmasına katkıda bulunulabilir. Ama konumuz bu değil. Herşeyden önce bir devrimci için **esas** olan mümkün olduğunca tutuklamadan, işkenceden ve hapisten kendini korumaktır. Bu mücadelenin güçlü yürütülebilmesinin başlıca kurallarından birisidir. Nitekim böyle olduğu içindir ki, siyasi göçmenler diye bir sorunumuz var. Yoksa herkes "demokrasi uğruna başa gelen çekilmelidir" der, gider teslim olur, işkence görür, hapis yatardı. Oysa bugün siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri için asgari ve vazgeçilemez şartlarımız bunların hiçbirinin olmaması. Çünkü yapılmak istenilen böylesini gerektiriyor. Mücadele hapishanede de sürer elbette, ama siyasi göçmenler yurda döneceklerse bunun başlıca amacı, orada verilmekte olan mücadeleyi herkesin bir ucundan tutması, şu anda büyük eksikliği çekilen eleman eksikliğinin olabildiğince giderilmesidir.

SARGIN-KUTLU OLAYI FARKLIDIR

İşte bütün bu nedenlerle Sargın-Kutlu örneğini siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri kapsamında görmemek gerekiyor. Nitekim gerçekte olan da bu. Her iki genel sekreter başka amaçlarla, en başta bir komünist partisine legalite kazandırmak amacıyla Türkiye'ye gittiler. Amaçlarını ne kadar gerçekleştirebilecekler, bu uğurda başlarına gelenler amaçlarının gerçekleşmesine hizmet eder mi, hizmet ederse bu, verilen hasara değer mi, bu gidiş şu anda sol hareket için en can alıcı konu olan sol parti girişimlerini ne ölçüde olumsuz etkiler vb. sorular konumuzu doğrudan ilgilendirmiyor. Ancak iki konuyu birbirine karıştırmamak gerek: Kutlu-Sargın olayı ve siyasi göçmenlerin dönüşü.

Siyasi göçmenlerin dönüşü bilindiği gibi **tüm partileri, bütün siyasi çizgileri** ilgilendiriyor. Onun için de o **mutlaka** en geniş siyasi muhtevasıyla, **ortak** olarak ele alınması gereken bir konu. Nitekim bugün çalışmalar bu doğrultuda yürütülüyor.

Oysa Sargın-Kutlu olayı sadece birleşme sürecinde olan iki partiyi ilgilendiriyor ve amacı da farklı. Böyle olduğu içindir ki Türkiye'ye gitme kararını, bu iki parti hiç kimseye danışmadan, kimsenin görüşünü almadan kendi başlarına verdiler. Sadece karar aldıktan sonra dostlarına bildirimde bulundular ve gene kendi bildiklerince kararlarını uyguladılar.

KUTLU SARGIN OLAYI DÖNÜŞÜ OLUMSUZ ETKİLEDİ

Evet, iki konu, siyasi göçmenlerin dönüşü ve Kutlu-Sargın olayı birbirlerinden ayrı konular. Ama birbirlerinden tümüyle bağımsız değiller. Çünkü Sargın-Kutlu olayı ne de olsa biçim açısından bir tür yurda dönüş ve dolayısıyla siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri meselesini etkiledi, etkilemeye devam ediyor. Ve ne yazık ki bu etkileme **olumsuz** oldu.

Bu olumsuzluk iki alanda ortaya çıkıyor: Siyasi göçmenlerin dönüşünün nispeten **gecikmesi** ve dönmeye istekli olanların bir ölçüde **demoralize** olmaları. Bunları uzun uzun izah etmeye gerek yok. Çünkü kendiliğinden anlaşılabilir, çok doğal sonuçlar bunlar. Nitekim konuyla ilgili ilgisiz hemen herkes bu noktalarda görüş birliğine sahipler.

Siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri sorununda, Kutlu-Sargın olayından çıkarılabilecek ilk ders, **aceleciliğin** mücadelemizin bütününe nasıl hasar verdiğidir. İki partinin **acele** davranma konusunda kendilerine göre gerekçeleri olabilir. Ne ki konu bir yanıyla —biçimsel de olsa yurda dönüş yanıyla— herkesi ilgilendirirken ve üstelik siyasi göçmenlerin yurda dönüşleri kamuoyunda en çok sözü edilen konulardan biri olarak bir hayli güncelleşir ve dönüşün şartları yavaş yavaş olgunlaşırken, sorunu etkileyeceği kesin olan bir konuda aceleci davranmak, grup çıkarlarını bütünün çıkarları önüne almaktan başka bir şey değildir. Ki son değerlendirmede bu acelecilik grup çıkarlarına da hizmet etmemektedir.

Çıkartılacak ikinci ders —birincisine bağlı olarak— yeterince ön çalışma yapmadan belirsizliğe gitmenin hasarla sonuçlandığıdır. Niyet iyi, yapılan son derece haklı olsa bile bu bir sınıf mücadelesidir. Ve sınıf mücadelesi sadece pozitif kavramlarla yürütülemez. Ne kadar haklı olursa olsun bir şeyi elde etmenin gerektirdiği bir çalışma, bir güç sarfı olması gerekir. Bu yeterince yapılmadığında, Sargın-Kutlu örneğinde olduğu gibi acı sürprizlerle karşılaşılması çok muhtemeldir.

Kutlu-Sargın olayı siyasi göçmenlerin dönüşünü belki biraz geciktirdi ama bu meselenin nasıl ele alınması gerektiği noktasında hepimizi üzen acı dersler de verdi. Şimdi bizlere sorunu olanca özenle işlemek, dönüşün şartlarını her imkandan yararlanarak olgunlaştırmak ve iş görecek binlerce siyasi göçmenin atıl sayılacak kapasitelerini biran önce mücadeleye seferber etmeyi gerçekleştirmek kalıyor. ■

OLMAYAN DEMOKRASİ

(Baştarafı 2. sayfada)

dır. Rejimin "sözlü saldırıları" karşısında bocalayan SHP, gerçek saldırılara göğüs gerebilecek midir? Bu sorunun cevabını vermek SHP'den çok demokrasi umudunu, hiç değilse belli —ya da belirsiz— bir süre için SHP'ye bağlamış olanlara düşüyor. ■

"Perestroikanın Odağı İnsandır"

Sovyetler Birliği'nde yer almakta olan **perestroika** *hamlesi üzerine yayınladığımız yazıları, bu kez SSCB başbakanı Nikolay Rişkov'un İsveç gazetesi Dagens Nhyeter'de yayınlanan söyleşisinden bölümler aktararak sürdürüyoruz.*

□ *Genellikle* **perestroika** *olarak anılan SSCB'deki reform sürecini İsveç'te çok yakından izliyoruz. İlk olarak* **perestroika***nın, onun nedenleri ve hedeflerinin genel bir analizini yapar mısınız?*

■ **Perestroika**nın zorunlu hale gelmiş olmasının pekçok nedeni vardır. Ekonomideki yavaşlama, birçok alanda durgunluk, ülke yöneticilerinin yanlışları, kusurları bunlara dahildir. Belirttiğimiz gibi, toplumsal ve ekonomik ilerlememizi frenleyen bir mekanizma var.

Şu soru sorulabilir: Bütün bunlar nasıl mümkün oldu? Bu soruya, doğal olarak geçmişimizin ve şimdinin derinlemesine bir analizini yaparak bir cevap aradık. Yavaşlamanın sosyalist demokrasinin eksik işlemesinden ve çalışanların kişisel çıkarlarını bir bütün olarak toplumun çıkarlarıyla ahenkli hale getirmeyi imkansızlaştıran günü geçmiş, hantal ekonomik mekanizmadan kaynaklandığı açıkça ortaya çıktı.

Sosyalist toplumumuzun engin ekonomik, siyasi, kültürel ve ahlâki potansiyeli vardır. Ne ki bu potansiyeli en verimsiz ve çoğu kez müsrifçe kullanageldik. Durumu düzeltmek üzere önümüzdeki birkaç yılda ne yapacağız?

Sorunlarımızın nedenlerini araştırma dönemi artık sona ermiştir. Ekonominin, siyasal sistemin, sosyal ve kültürel alanların yeniden yapılanması için kapsamlı bir program geliştirdik. Bu program Sovyet halkının içten desteğini kazandı ve canlı bir uluslararası ilgi uyandırdı. Planlarımızı pratiğe geçirmek üzere vargücümüzle çaba göstermeye girişmemizle birlikte bir ikinci, daha güç ve önemli bir dönem başlamış bulunuyor. **Perestroika**nın geleceğinin gelişmemizle ilgili olarak birbirleriyle çok sıkı bağımlılık içinde bulunan iki yönelime bağlı olduğuna inanıyoruz: Bunlar, toplum işlerinin her yönünün demokratikleştirilmesi ve radikal ekonomik reformdur. **Perestroika**nın teorik kavramı ve programında belirlenen yolda ilerlemeye başladık ve bunu izleyeceğiz.

Şurası kesin, ülkemizi ve toplumumuzu kesinlikle sosyalist bir temelde yeniliyoruz, yoksa kapitalizmi geri getirmiyoruz. Aynı zamanda diğer ülkelerin, elbette özellikle de sosyalist ülkelerin tecrübesinden yararlanmaya da hazırız.

□ *Sovyet ekonomisinde 1960'-larda ve 1970'lerdeki önceki reform teşebbüslerini başarılı saymak güç. Bu türden şimdiki teşebbüslerin daha verimli olacağına inanmak için neden var mı?*

■ Ülkede başlatılan kapsamlı ekonomik değişikliğin **perestroika** politikasının iki temel bileşeninden biri olduğunu daha önce belirtmiştim. Kullandığınız "teşebbüs" sözü buna uygun düşmüyor, zira ekonominin şimdi elden geçirildiği çap ve kapsamla 1960'lar ve 1970'lerdeki ekonomik reformun çap ve kapsamını kıyaslamak mümkün değildir.

Bugün ekonomik reformu sürdürdüğümüz sosyal ve siyasi şartlar, önceki dönemde ekonominin ve yöneticilik sisteminin içinde bulunduğu durumdan temel olarak farklı. O zamanlar, ekonomik mekanizmayı modernleştirmek üzere alınan önlemler toplumun ve yöneticilik alanının çok yönlü demokratizasyonu ile tamamlanmamıştı.

Bu önlemler eksikti ve tutarlı değildi. Bunlar yönetimin üst basamaklarına iyice ulaşmamıştı; ve ekonominin tüm kesimlerini mümkün olan en iyi sonuçları aramaya ve yönetimin ekonomik manivelalarını uygulamaya yöneltmemişti. O yıllarda işçi kollektiflerinin çıkarlarıyla işletmelerin görevlerini harman etmede başarılı olamadık. Sonuç olarak, çalışanların kitlesi değişiklik sürecinin fiilen dışında kaldı.

Tüm bu hesap yanlışlarını ve hataları şimdiki reform programını hazırlarken gözönünde bulundurduk. Bu reform yaygın etkiye sahip ve çok yönlü bir karakterdedir ve pratikte hayatın her alanını etkilemektedir. Yasal bir temele de sahiptir. Reformun gelişimi sosyalist ekonomi yönetim sisteminde ilk kez tam olarak uygulandığı söylenebilecek ekonomik yasalara ve çıkarlara dayanmaktadır.

Ve nihayet —ki en önemlisi de budur— şimdiki reformun öncekilerin kaderini paylaşmayacağını teminat altına alan bir faktör, ülkede demokratizasyon sürecinin istikrarlı biçimde gelişmesidir. Geçmişe dönüş olmayacaktır, olması mümkün değildir çünkü halk **perestroika** çabasına aktif olarak katılmaktadır.

□ *Önde gelen Sovyet iktisatçıları, Abel Aganbegyan dahil, fiyatlandırma sisteminde önemli bir reform taraftarı; özel olarak da yiyecek maddeleri, kira vb. için şimdi yapılmakta olan sübvansiyonların iptalinden yana. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Böyle bir reformun ekonomik ve sosyal sonuçları ne olabilir?*

■ Yukarıda sözünü ettiğim ekonominin yönetiminde yeniden yapılanma, ekonomik mekanizmanın temel bir bileşeni olarak fiyat oluşum sisteminde de reformu gerekli kılmıştır. Her şeyden önce ekonominin farklı sektörlerinde —sanayi, inşaat, tarım, ulaştırma ve haberleşme— işletmeler ve kuruluşlar arasındaki hesapların halledilmesinde kullanılan fiyatların gözden geçirilmesi gerekiyor. Bu olmaksızın, radikal ekonomik reform ilkeleri temelinde maliyet muhasebesi ve kendini finansman sistemine geçmek fiilen mümkün olmayacaktır. Reformun uygulamaya konmasıyla, istihraç ve imalat sanayilerindeki ürün fiyatları arasında ekonomik olarak daha gerçekleşebilir ilişkiler kuracağız ve doğal kaynakların ucuz olduğu yolundaki

yerleşmiş illüzyonu dağıtacağız. Yeni fiyatlar hammaddelerin, gıda maddelerinin, yakıtın vb. daha rasyonel kullanımlarını geliştirmeyi hedefleyecek.

Tüketici fiyatlarının gözden geçirilmesine gelince, bu, tüm nüfusun çıkarlarını etkileyecektir ve bundan dolayı fiyat reformunun en önemli sosyo-ekonomik meselesidir. Fiyat reformunun bir sonucu olarak, farklı türde mal ve hizmetler arasında karşılıklı fiyat ilişkileri daha doğru kurulacaktır ve tüketim modelinde malların üretiminde artış, daha kaliteli olmaları ve nüfusun gelirinin yükselmesi temelinde iyileşmeleri teşvik etmeyi mümkün kılacaktır.

Yeni tüketici fiyatları getirilirken, sağlanması gereken ana şart, halkın yaşama standartlarının düşmesine izin verilmemesidir. Dahası, yaşama standardının yalnızca korunması değil, çalışanların belirli kategorileri için bir yükselmenin de sağlanması gerekmektedir ki sosyal adalet tam olarak yerine getirilebilsin. Tüm bunlar dengeleyeci yeni önlemleri gerektirecektir. Bütçeden bir dizi gıda maddesinin üretim maliyetleri ile perakende satış fiyatları arasındaki farkı kapatmak üzere yapılan sübvansiyon tahsisatı hatırı sayılır bir ölçüde bu amaç doğrultusunda kullanılacaktır.

Büyük toplumsal ve siyasi önemi gözönünde tutularak, fiyat reformu ülke çapında demokratik bir tartışmaya konu olacaktır.

Bu konu tartışılırken, Partinin halkın maddi refahında ve kültürel düzeyinde daha ileri gelişmeleri sağlamak üzere belirlediği sosyal programın tam olarak gerçekleştirileceği de unutulmamalıdır.

□ *1986 yazında Khabarovsk'ta yaptığı konuşmada, M.Gorbaçov reform sürecinin* **perestroika**-*nın sosyalizmin temelini oymak anlamına geldiğine inanan muhalifleri olduğunu söyledi. Bununla hangi ya da ne tür muhalifleri kastediyordu, bunların argümanları nedir?* **Perestroika**-*ya karşı koyuşun üzerine daha genel bir yorumda da bulunur musunuz?*

■ **Perestroika**nın, ilk safhasının tecrübesi Sovyet halkının hayatın her alanında değişikliğe olan ihtiyacın, yenilenme politikasının istikrarlı biçimde sürdürülmesine ve sosyalizmin muazzam sosyal üstünlüklerinin tam olarak ortaya çıkarılmasına olan ihtiyacın tamamen farkında olduğu sonucuna varmayı mümkün kılıyor. Sovyet halkı **perestroika** çabasını güçlü biçimde desteklemektedir ve daha da aktif biçimde bu çabaya katılmaktadır.

Ülkede moral ve psikolojik olarak yeni bir atmosferin yaratılmış olduğu ve **perestroika**ya karşı hiçbir siyasi muhalefetin olmadığı kesin biçimde söylenebilir.

Bilindiği gibi, sosyalizm toplumdaki antagonist çelişkileri ortadan kaldırır. Ne ki kesinlikle doğru olan bu görüş, hiçbir şekilde toplumun tek tek grupları ve kesimlerinin, tek tek işletmelerdeki ve ulusal ekonominin bütünündeki çalışma kollektiflerinin çıkarları arasında farklılıkların tümden yokluğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu çelişkiler vardır, görülmeli ve günlük faaliyette gözönünde tutulmalıdır.

Perestroika süreci ivme kazanmaya başladığı ve toplumsal hayatın giderek daha geniş alanlarına girdiği için doğal olarak belirli bir karşı koyuşla karşılaşmaktadır.

İlk olarak, aşırı merkeziyetçilik altında belirli klişelerin ve teorik dogmaların şekillendiği unutulmamalıdır. Özgül tarihi koşulların ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal ilişkiler birçokları tarafından sosyalist toplumun doğru ve mümkün olan tek imajı olarak görüldü ve bu dogmalardan herhangi bir ayrılış, sosyalizmin ilkelerinden bir ayrılış olarak mütalâa edildi.

Dahası, oturduğu yerden yönetim sistemi işyerlerlerindeki insiyatifi kundakladı, sağlama oynamak tavrını teşvik etti, sorumluluk duygusunu köreltti ve bir lakaytlık atmosferini besledi.

Bilindiği üzere, atalet çok büyük güce sahiptir ve bu, ne sosyal, ne de ekonomik alanlarda küçümsenebilir. Son derece açıktır ki, milyonlarca insanın zihniyeti ve düşünceleri bir anda köklü biçimde değiştirilemez. Bu, zaman alacaktır.

Bir başka karşı koyucu faktör, tutuculuktur. Birçok insan yeni ve alışılmamış ne varsa güvenilmez buluyor ve doğrudan karşı koymasalar bile, en azından bir bekle-gör tavrı alma eğilimindeler.

Bir başka kategori de var. Bunlar tümüyle **perestroika**dan yana, fakat henüz yeni bir biçimde çalışamıyorlar, nasıl çalışılacağını öğrenmeleri gerekiyor.

Avant-gardizm, objektif süreçleri hesaba katmaktan kaçınma, aşırı acelecilik, belirli objektif önkoşulları hazırlamak gerektiği ve bu elbette zaman istediği halde nihai sonuçlara bir an önce, hemen şimdi varmaya çalışmanın da **perestroika**ya verebileceği zarar daha az değil.

Tutuculuk, pasiflik, avant-gardizm **perestroika**nın yolundan temizlenmesi gerekecek belki de en temel engeller. Bu çabalarda en önem taşıyan yan, demokrasiyi, **glasnost**u, eleştiri ve özeleştiriyi daha ileriye götürmek ve emekçileri eğitmek, yeni bir toplumsal zihniyeti geliştirmektir. Bu çalışma ne kadar hızlı ve etkin yapılırsa, **perestroika**nın ekonomik alanda sonuçları o kadar iyi olacaktır. Yani, bu iki süreç birlikte ilerlemektedir.

□ **Perestroika**, *temelleri 1930'dan önce ve sonra J.Stalin tarafından atılmış olan (ekonominin aşırı merkezileşmesi ve ekonomik planlama) toplumdan pek çok bakımdan ayrılma anlamını taşıyor. Bugünkü reformun temeline bakarak, Stalin'in toplumun ekonomik ve sosyal yaratıcısı olarak rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?*

■ Herşeyden önce Sovyet toplumunun temelinin Vladimir Lenin'-nin rehberliğinde atıldığını ve toplumun bugün bu temel üzerinde gelişmeye devam ettiğini vurgulamak isterim. Stalin'in başta olduğu dönemde, ciddi bir sapma —Lenin'in ilkelerinden bir ayrılma— oldu ve bu, ulus üzerinde parti ve devletin makam öncülüğü sistemi ile sonuçlandı.

1920'ler ve 1930'larda yönetim sistemindeki karmaşık ve etkili değişikliğe hem objektif, hem subjektif faktörler neden oldu. Ülkenin teknolojik ve ekonomik geriliğinin çabucak üstesinden gelmeye du-

yulan ve iç ve dış koşulların her zamankinden acil kıldığı hayati ihtiyaç, o süreçte belirleyici rol oynadı. Yüksek bir ekonomik büyüme hızına ulaşmak ancak tüm maddi kaynakları, belirlenen görevleri yerine getirmek ve ulusal gelirde birikimin payını artırmak üzere, azami ölçüde seferber etmekle mümkündü. Bu bakımdan, sözkonusu olan, bir seferberlik ekonomisi özellikleri taşıyan bir ekonomik sistemdi.

Aşırı merkezi kontrol savaş yıllarında daha da sıkılaştı ve savaştan sonra ülke ekonomisinin onarımı döneminde de sürdürüldü.

Ne ki sonraki yıllarda, artık böyle bir ihtiyaç olmadığı halde yönetim sistemi ne yazık ki yeni gelişme koşullarına gereğince cevap vermek üzere yenilenmedi. 1930'lar ve izleyen yıllarda sosyal ve ekonomik gelişme üzerine yönetimin niteliğinden ve Stalin'in rolünden söz ederken, konunun tek bir insanın faaliyetlerine indirgenemeyeceği söylenmelidir. Ekonomide yönetimin yapısını ve yöntemlerini belirleyen önlemler bütünü, rolü ne denli önemli olursa olsun, tek bir kişiye bağlanamaz. Doğruyu saptamak konusunda tarihi bir yaklaşım ilkesinden hareketle, 1930'larda bu ülkede öne sürülen ekonomiyi işletme sisteminin tezahürünün ardındaki objektif ve sübjektif faktörlerin tümü görülmeli ve çok yönlü biçimde analiz edilmelidir.

Ülkemizin ve ekonomimizin tarihi olarak kısa bir sürede kara saban ve az gelişmiş sanayiden, atomla uğraşmaya ve uzay bilim ve teknolojisinin tepelerine varan bir yol katettiği görmezden gelinmemelidir. Ama ne o yıllardaki büyük yanlışları, sosyalizmin ilkelerinden sapmaları ne de haksız ve bağışlanamaz baskıyı da unutabiliriz.

□ *Daha genel deyişle,* **perestroika***nın, herşeyin ötesinde, siyasi ve siyasi-psikolojik bakımdan Stalinizmle tarihi olarak ilgiyi kesmeyi gerektirdiğine inanmıyor musunuz? Daha somut olarak, mesela 1937'deki Moskova yargılamalarında mahkûm edilen eski Bolşeviklerin resmen rehabilitasyonu beklenebilir mi?*

■ Bizde bilgece bir deyiş vardır: "Üç kez ölç ve bir kez biç". Stalinizmle tarihi olarak ilgiyi kesmekten sözediyorsunuz. Ne ki bir ameliyata karar vermeden önce, teşhis kesin olarak bilinmelidir. İlginin kesilmesi gereken şey tam olarak nedir? Batı'daki Stalinizm nosyonlarının, bizim SSCB tarihinin o dönemi üzerine değerlendirmelerimizle çakışmadığı biliniyor. Eğer kastedilen sosyalist yasallığın ihlali ya da, mesela, ekonominin oturulan koltuktan yönetimi ise, bu bakımdan hem "ölçtük", hem de "biçtik". Ama Batı'da Stalinizm zaman zaman sosyalizmle eş tutuluyor. Bu bağlamda **perestroika**mızın ana formüllerinden birini tekrarlayayım: Daha fazla sosyalizm olmalıdır.

Perestroika, günü geçmiş, hatalı, zararlı olan, bizi daha ileri gitmekten alıkoyan ve toplumumuzun sahip olduğu potansiyelin tam olarak kullanımını engelleyen herşeyin kesin biçimde reddedilmesidir. Ancak, **perestroika** Ekim Devrimi'nden bu yana geçen on yıllar boyunca Sovyet halkı tarafından kurulan toplumun sağlam temeline dayanmakta; Sovyet halkının Parti rehberliğinde yarattığı değerli olan ne varsa hesaba katmakta ve kullanmaktadır.

Stalin'in kişiliğini ilkeli ve önyargısız biçimde değerlendirirken, Stalin'in tüm Parti ile ve tarihimizin en zorlu ve trajik dönemlerinde Lenin'in düşüncelerine ve devrimin ideallerine olan bağlılıkları sarsılmamış milyonlarca sıradan insanla eş tutulamayacağı öncülünden hareket ediyoruz.

Lenin'in sosyalizm kavramının ve Leninist parti çalışması tarzı ve yöntemlerinin yeniden tümüyle yerine getirilmesi için kararlı ve sürekli adımlar SBKP 27. Kongresi'nce atılmıştır.

1937-1939'daki siyasi davaların sanıklarının rehabilitasyonu ile ilgili özgün konulara gelince, bilindiği gibi bu kişilerden çoğu için bu rehabilitasyon şimdiden yapılmıştır. Bunlar iftira niteliğinde, aslı olmadığı kanıtlanan ithamlardan temize çıkarılmış ve dürüst insanlar olarak eski konumlarını almışlardır. Süreç devam etmektedir. 1930'lardaki yasadışı baskı hareketleriyle ilgili tüm koşulların gözden geçirilmesi zaman alacaktır. Parti Merkez Komitesi 1930'lar ve sonraki yıllardaki tüm yasadışı ve keyfi durumları titizlikle incelemek üzere özel bir komisyon kurmuş bulunuyor.

□ *Sovyetler Birliği'ndeki* **perestroika** *ile ilgili olarak, ekonomik alanda daha büyük kişisel sorumluluk gerektiği üzerine çokça söz ediliyor. Bu hem devlet işletmelerindeki yönetici personel ve işyerleri, hem de devlet sektörü dışında (kooperatifler ve kişisel emek projelerinde) çalışanlar için geçerli. Merkezileşmiş ekonomik denetime alışmış tüm bu kuşağı böyle bir inisiyatif göstermeye cesaretlendirme konusunda ne türden ekonomik, sosyal ve psikolojik engellerin aşılması gerekiyor?*

■ Ekonomide inisiyatif göstermeye cesaret edemeyen bir kuşak insanımız olduğu görüşüne katılmıyorum ve bu görüşünüzün aksini kanıtlayan pekçok özgün örnek verebilirim. Bununla birlikte, devletin düşük performans gösteren fabrikaları fazlasıyla vesayet altında tutmasının, çalışanların belli kategorilerinde zaman zaman sosyal pasifliğe dönüşen bir asalaklık zihniyetine yol açtığı doğrudur. Bu nedenle bir kısım insanları gerçekten de yeniden eğitmemiz, onlara bir ekonomik sorumluluk psikolojisi, inisiyatif ve verimli çalışma tavrı aşılamamız gerekecek.

Önde gelen ihtiyaç, tüm personeli ekonomide sorumluluk göstermeye ve sonuç alıcı biçimde çalışmaya sevkedecek güçlü bir teşvikler sistemi oluşturmaktır. Bu, her işçinin işyerinin, kollektifin ve bir bütün olarak toplumun yönetiminde bulunduğunu gerçekten hissetmesini gerektiriyor. Ülkede bu faktörün tam olarak faaliyet göstereceği sosyo-ekonomik koşullar yaratılmaktadır ve en önemli olan yan, toplum hayatının demokratizasyonu ve ekonomide üstün gelen yönetim manivelalarına geçiştir.

İşçi kollektiflerine üretimin ve sosyal gelişmenin planlanmasında, ekonomik faaliyetlerin yönetiminde ve çeşitli düzeylerde yöneticilerin seçiminde geniş haklar

sağlandı. Bu haklar Devlet İşletmeleri Kanunu ile onaylandı. Fabrikanın modernizasyon hızı ve sosyal ihtiyaçların ne dereceye kadar karşılanacağı çalışma kollektifinin performansına bağımlı hale getirildi. İşle ilgili konularda ve gelir dağılımı üzerine karar verirken demokratizmin en doğrudan hissedilebildiği örgütlenme ve emek değerlendirmesi biçimleri (örneğin ekip sözleşmesi sistemi) yaygın biçimde geliştiriliyor.

Ekonomi sosyal ihtiyaçları gözle görülür şekilde daha büyük ölçüde karşılamaya yöneltilmekte; kaynaklar sosyal alandaki ihtiyaçları karşılamak üzere yeniden ayarlanmaktadır. Bu durum, **perestroika**nın genel olarak insan üzerinde, onun ihtiyaçları ve çıkarları üzerinde odaklaştığını yansıtmakta ve bu çıkarları ekonomide inisiyatifi artırmada bir faktör olarak tam anlamıyla kullanmayı mümkün kılmaktadır.

Halkın mevcut ihtiyaçlarını esnek biçimde ve zamanında karşılamak üzere kişisel ve kooperatif çalışma projelerinden yaygınca yararlanmaya büyük önem veriliyor. Bunların gelişmesi hiç bir zaman devlet sektörünün yerine geçmek değil; aksine, özellikle bölgesel koşulları gözönünde bulundurmak ve yerel kaynakları daha büyük ölçüde kullanmak gerektiğinde devlet sektörünü aktif olarak bütünlemek anlamına geliyor.

Bu çalışma biçimleri hızla benimseniyor ve halk bunlara katılıyor. Ülkede şimdi toplam 100 binden fazla üyesi olan 10 bini aşkın değişik kooperatif var.

Çalışanların ekonomi üzerine eğitimine büyük önem veriliyor. Geniş işçi kitlelerinin, ekonomide yeni yönetim sisteminde karşılarına çıkması muhtemel olan konularla uğraşabilmelerini mümkün kılacak ekonomi bilgisi ile donatılması düşünülüyor.

Tüm faaliyetlerimizin mantığı ekonomik gelişmenin amacı ve onun temel itici gücü olan insanın **perestroika**nın ve bir bütün olarak ekonomik politikanın odağında bulunması gerçeğinden kaynaklanıyor. Bu yüzden de, insan faktörünü harekete geçirme meselesi, işçilerin ekonomideki inisiyatiflerini güçlendirmenin ötesine geçiyor. Hedef, **perestroika**nın çalışanlara beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarmak için; bireyin tam olarak gelişmesi için ve insan onurunu yükseltmek üzere uygarlık tarihinin henüz bilmediği olanakları vermesini sağlamaktır. ■

(New Times, 2/88'den çevrilmiştir)

DEMOKRASİ SOKAKTAN GEÇER

(Baştarafı 1. sayfada)

bastırılan, törpülenen ve kökünden sarsılan onca değeri es geçmek ve rejimin hâlâ daha yarattığı bu korku çemberi sayesinde ayakta kaldığını gözardı etmektir. 12 Eylül'ün, yerleştiği bünyede habis bir ur gibi ne muazzam bir tahribat yarattığı, toplumda az çok oluşmuş tüm demokratik yargı ve değerlerin, tüm medeni reflekslerin, kısacası yurttaş olma bilincinin, yedi yıl içerisinde uğradığı erezyonun nasıl vahim boyutlara ulaştığı, kabaca bir gözlemle de hemen görülebilmektedir. Yukarıda özetlediğimiz İstanbul macerası da, bunun çarpıcı bir örneğidir.

Rejimin varlığı da, devamı da, "sokağın" bu örnekte görüldüğü üzere "zabtu rapt" altına alınmasına bağlıdır. Onca "demokrasiye geçiş" tantanasına rağmen, sokakların durumunda değişen bir şey yoktur. Sokaklar değişmedikçe de, rejimin durumu değişmeyecektir. **Nokta**'nın deneyi, sokakta "istikrar"ın halen devam ettiğini, dolayısıyla rejimin, sürekli vurguladığımız gibi, özü itibariyle değişmeden kaldığını ortaya koymuştur. Bu yüzden de demokrasi sorununun canalıcı noktası, sokakta düğümlenmektedir. Sokakta keyfilik kol gezdikçe, sokaktaki vatandaş "devlet adamı"-nın her emrine "ne münasebet" bile demeden boyun eğdikçe, demokrasiyi kazanmak da, ona işlerlik kazandırmak da hayaldir. Öyleyse, önce sokakların değişmesi gerekir.

Sokaktaki devlet, halen tedhiş ve keyfilikle bir ve aynı şeydir. Sözünü ettiğimiz örnekteki "denek"lerin davranışlarının yegâne izahı da budur. Bu davranış kalıbı, rejimin istikrarının başlıca dayanağıdır. Dolayısıyla 12 Eylül'ün tahribatı, görünürdeki etkilerinden çok daha derinlere uzanmaktadır. Demirel, referandum öncesindeki gezilerinde edindiği izlenimi aktarırken, "korku dağlara sinmiş" diyordu. "Sokaklara sinmiş" deseydi, belki daha uygun olurdu. Baskı ve terörün, örgütsüz yığınlarda yılgınlık ve korku yaratmasından doğal bir şey olamaz. 12 Eylül'ün de amacı buydu zaten. Sokağa ölü toprağı serpmenin başkaca yolu da yoktur.

Her "siyah pardösülü"yü "devlet adamı" sanmanın elbette bir zararı yoktur, ama onun bir dediğini iki etmemek farklı bir şeydir. Bunun için, "devlettir, ne yapsa yeridir" anlayışının "genel kabul" görmesi gerekir. Bu "genel kabullenme"nin hangi şartlarda sağlandığı da bellidir. Topluma dayatılan bu "kabullenme", devleti "şiddet tekeli" olarak kabullenmekten de farklıdır. Genel olarak devletin, "zorun örgütlenmesi" olduğu doğrudur. Ancak bu "şiddet tekeli"nin belli demokratik sınırlamalara bağlanması, yani her bir yurttaşın hak ve özgürlüklerinin devlete karşı güvence altına alınması, demokratik "hukuk devleti" kavramını açıklar. Hukukun ötesinde ise keyfilik vardır ve böyle bir "sağı solu belli olmayan" devletin elinde bu tekel, açık tedhişe dönüşür. Buysa ya faşizmdir, ya da "polis devleti". Bugün Türkiye'de sokaklara hakim olan da böyle bir devlettir.

Bütün bunlar, demokrasi mücadelesinin sokaktan geçmesi gerektiğini de açıkça ortaya koymaktadır. Yığınların öz güçlerine güvenmeleri, kendi talepleri doğrultusunda hareketlenmeleri, üzerlerine gerilen suskunluk perdesini yırtıp atmaları sağlanmadıkça, yani demokrasi kendi doğal yığınsal mecrasına kavuşmadıkça, demokrasi kazanılamaz. Öyleyse yığınlara örnek olacak, yol gösterecek ve cesaret verecek araçların örgütlü şekilde yaratılması, yığınsal mücadeleye ket vuracak değil, geliştirecek, yığınları terörize edecek değil, yılgınlıktan kurtulmalarını sağlayacak yol ve yöntemlerin geliştirilmesi zorunludur. "Devlet adamı"nın sokakta bildiğini okumasının önü de ancak böyle alınabilir. ■

Filistin Sorunu Uluslararası Çözüm Bekliyor

İşgal altındaki Arap topraklarında özellikle Aralık ayından bu yana İsrail askeri birliklerinin vahşi saldırılarına rağmen devam eden direniş, Filistin halkının mücadelesinde önemli bir aşamaya işaret ediyor. Ürdün'ün Batı kıyısı ve Gazze şeridinde patlak veren ve giderek yayılan protesto gösteri ve eylemleri İsrail'de yaşayan Arapların ve İsrail demokrasi güçlerinin de yoğun desteği ile sürüyor.

Tüm dünyada nefretle izlenen israil saldırıları o denli tepki uyandırdı ki, İsrail'in 1981'de Irak'ta yapılmakta olan nükleer santrala saldırısı ve Golan tepelerini işgali sırasında BM Güvenlik Konseyi'nde İsrail'e karşı oy kullanan ABD o günden bu yana ilk kez 7 Ocak günkü oylamada yine bu yönde oy kullandı, Filistinlilerin sürgün edilmesine karşı çıktı. ABD BM Güvenlik Konseyi'nde oy birliği ile kabul edilen bu karardan yalnızca iki hafta önce, İsrail'i kınama kararında çekimser kalmıştı. Yine de, çatışmalar sürerken İsrail birliklerinin ABD malı gözyaşı bombası vb. kullandığının bizzat Amerikan basınınca belgelendiği görüldü. Haftalardır onlarca Filistinlinin ölümüne, yüzlercesinin yaralanmasına rağmen süregelen çatışmalar, kısa soluklu patlamalar değil, Filistin sorununun kalıcı bir çözümü doğrultusunda zorlayıcı adımlar niteliği taşıyor. Gerçekte İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ı işgalinin ardından Filistin kurtuluş hareketinin karşı karşıya kaldığı iç ve dış sorunların şiddetlenmesinden bu yana, Filistinlilerin direnişi şimdi özellikle işgal altındaki topraklarda daha örgütlülük ve süreklilik kazanmış bulunuyor. Mücadele, Filistin davasının kaderinin esas olarak belirleneceği işgal altındaki anayurt topraklarında kendisini daha etkin biçimde duyururken, öte yandan işgal altındaki topraklarda sürdürülen mücadele ile sürgündeki mücadelenin birlikteliği doğrultusunda önemli gelişmeler de kaydediliyor.

Bu süreçte geçtiğimiz yıl Nisan ayında Cezayir'de yapılan Filistin Ulusal Konseyi 18. Oturumu'nun bir dönüm noktasını oluşturduğuna işaret edilmelidir. Hatırlanacağı üzere sürgündeki parlamento niteliği taşıyan Filistin Ulusal Konseyi'nin bu oturumda Filistin kurtuluş hareketinin birliği doğrultusunda hayati adımlar atılmıştı. Bu adımlarla bir yandan ABD güdümlü sahte çözüm planlarına eşlik eden İsrail saldırılarının, diğer yandan kimi ABD işbirlikçisi Arap yönetimlerinin Filistin kurtuluş hareketini kendi kontrolleri altında tutma girişimlerinin ve nihayet olumsuzluğunu tüm gücüyle hissettiren iç siyasi ve örgütsel sorunların Filistin davasına verdiği zarar, getirdiği zaaflardan çıkarılan derslerle, hareketin tutarlı bir antiemperyalist platformda birliğinin sağlanması gündeme geldi.

Diğer hayati bir adım Filistin sorununun gerçek anlamda çözümü yönünde, Sovyetler Birliği'nin öteden beri vurguladığı üzere, tam yetkili bir uluslararası konferansın toplanması fikrinin desteklendiği açıklandı. **BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin ve FKÖ de dahil olmak üzere tüm tarafların eşit katılımı ile BM çerçevesinde ve gözetiminde bir uluslararası konferansın toplanması** fikrinin Filistin kurtuluş hareketi tarafından benimsenmesi ile İsrail baskıları daha da artarken, ABD böyle bir formülü geçersiz kılmak üzere yeni girişimlerde bulunmaya, FKÖ'yü dışlayacak yeni "temsil" formülasyonları aramaya girişti. Ne ki, işgal altındaki topraklarda süren direnişin de açık seçik görüntülediği gibi, Filistin halkının iradesine rağmen ve Filistin halkının yegane temsilcisi FKÖ'yü dışlayan bir "çözüm" mümkün değildir.

Filistinlilere gerçekten temsil edilme hakkını tanımayan bir "çözüm" çerçevesinde, onları anayurtlarında hapsetmeye yönelik çeşitli girişimlerde bulunulmuş, özellikle 1982'de ortaya atılan "Reagan planı"nın ardından FKÖ'yü devredışı bırakacak, Filistin kurtuluş hareketini vesayet altında bulunduracak ve Filistin halkının bağımsız devlet kurma hakkını tanımayacak, sahte çözüm formülleri geliştirilmişti. Bu koşullarda Filistin Ulusal Konseyi 18. Oturumunun önde gelen siyasi kararlarından biri bu tür girişim ve formülasyonları teşhir etmek geçmişte bu yolda atılan hatalı adımları gidermek oldu.

Dünya kamuoyunun büyük bir dikkatle izlediği son olaylar, Filistin sorununu "toptan halletmek" üzere gerçekleştirilen 1967 İsrail işgalinin Filistin halkının kurtuluş mücadelesini daha da güçlendirmekten başka bir şeye yaramadığını, çekilen onca acıya ve kayıplara rağmen Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme konusunda her zamankinden de kararlı olduğunu gösteriyor. ■

kitle YAZIŞMA ADRESİ: Postfach 10 13 46 • 4100 Duisburg 1 • F.Almanya • Fiyatı: 50 T.L.